

1. Novost evanđelja
2. Duhovna poruka Isusova djetinjstva
3. Duhovna poruka Isusova javnog djelovanja
4. Duhovna poruka Isusove smrti i uskrsnuća
5. Duhovna poruka četvorice evanđelista

1. Novost evanđelja

Evanđelje znači Posuđena je iz grčkog jezika. Kršćani 1. stoljeća upotrijebili su je da njome označe (a) Isusovu poruku i (b) poruku o Isusu:

(a) ono što Isus sam naviještao u Izraelu;

(b) ono što kršćani naviještali nakon Uskrsa o tome da Isus kao osoba, njegova riječ i djelovanje, njegov život, smrt i uskrsnuće imaju silno značenje za spas ljudi.

U čemu je novost, aktualnost, interes, izvanrednost Radosne vijesti?

- a) da je kraljevstvo B. već stiglo s Isusom
- b) da se kraljevstvo Božje ostvaruje i trpljenjem
- c) da se stvarno naviješta siromasima, grešnicima
- d) da se ne ostvaruje po zaslugama nego po Božjoj dobroti
- e) da je Isus, a potom Crkva, nositelj navještaja i ostvarenja kraljevstva B.

1.1. Kraljevstvo Božje: dolazi s Isusom

Svaki od evanđelista je pokušao sažeti sadržaj onoga što je Isus propovijedao. Pročitaj Mk 1,14-15:

Pročitaj Lk 4,18-21.43

Pročitaj Mt 4,17 // 3,1-2: ali Iv. Kr. najavljuje Isusa, Isus najavljuje G. Boga

*kraljevstvo nebesko = iz poštovanja prema Imenu Božjem (Židovi)

NE kraljevstvo koje je na nebu

DA kraljevstvo Onoga koji je na nebu

Govor o kraljevstvu Božjemu/nebeskomu zasigurno je Isusov, jer kasnije gubi na važnosti:

- a) pastoralni razlog – helenisti manje familijarni s izrazom kraljevstva Božjega, pa ga Iv zamjenjuje sa "Život";
- b) teološki razlog – nakon uskrsnuća živo iščekivanje ponovnog Kristovog dolaska, pa onda zamijenjen s "Dođi, Gospodine Isuse" (1Kor 16,22; Otk 22,20)

Novost nije u tome da Isus uvodi novi pojam k.B., jer on već postoji, nego u tome da k.B. sada dolazi, i da je to središnji sadržaj navještaja, radosna vijest.

Motiv Boga kao kralja koji vrši svoju kraljevsku vlast već je ovdje i ondje bila prisutna u SZ, ali ne kao središnja tema.

Pod starozavjetnim, židovskim izrazom "kraljevstvo Božje" misli se na to da Bog uspostavlja svoje kraljevstvo, svoje gospodovanje za spas ljudi. Spasenjsko događanje gdje Bog uzima u svoje ruke konce povijesti na dobrobit čovjeku. Misli se uglavnom na konačno, eshatološko, "jednom zauvijek" Božje kraljevanje, i pod vidom dinamike, i pod vidom mjesta.

Iako su suvremenici Isusovi bili uvjerenja da Bog već vlada u Izraelu među onima koji obdržavaju Toru (Tora je), prvenstveno su iščekivali konačnu manifestaciju Božjeg gospodstva pred svim ljudima. Mi bi rekli "Sudnji dan" i sve ono što potom slijedi.

Isus pojam kraljevstva i Božje vlasti preuzima iz židovske tradicije svoga vremena, čini ga središnjim sadržajem svoga navještaja, ali ga nadopunja novim smislom. Isus govori i o eshatološkom, budućem, dolasku kraljevstva Božjega, ali ne kao o budućnosti koja dolazi poput neke nepromjenjive sudbine, nego kao o stvarnosti na koju naše SADA itekako utječe, te stoga poziva na obraćenje SADA. Zato i ne govori kada se što ima zbiti, kod Isusa nema vremena za čekanje, uklanja sve ono što bi moglo odalečiti čovjeka od susreta s Bogom, čak i vrijeme i prostor.

Stoga Isus daleko više naviješta Božji dolazak kao AKTUALNOST. Sva njegova djelatnost i propovijedanje, prihvaćanje vlastite muke i smrti odražavaju Isusovu svijest da se univerzalno spasenje, obećano za vrijeme spasenja, događa upravo s njim. **Pročitaj Lk 11,20.** S Isusom se nama događa kraljevstvo Božje. O tome više kad se budemo bavili Isusovim javnim djelovanjem.

Ovdje ipak treba još istaknuti novost i u tome da su i muka i smrt Isusovi sredstvo ostvarenja k. B.

1.2. Isus radosnu vijest naviješta siromasima

Isus proširuje krug onih koji će uživati u Božjoj vladavini, u njegovu kraljevstvu. Dakle ne samo oni koji su marljivim proučavanjem Tore točno upoznali Božje upute da bi Božju volju

prepoznali i u životu izvršili (good guys). Niti se Isus obraća bogatima, čije bogatstvo je vjerojatni znak Božjeg blagoslova, kako se onda shvaćao Božji nauk o nagrađivanju. Isus nije došao radi onih, koji bi dakle već po definiciji, bili blagoslovljeni i pripadali već Božjem društvu ("pravednici"). Isus poruku o kraljevstvu Božjem upućuje onima koji bi se - *po svim dotad poznatim mjerilima* – trebali naći upravo izvan toga Božjeg blagoslova. **Pročitaj Lk 5,27-32:** Levijev poziv.

(31) Isus im odgovori: "Ne treba zdravima liječnika, nego bolesnima.

(32) **Nisam došao zvati pravedne, nego grešnike na obraćenje."**

Isus je dakle došao navijestiti kraljevstvo Božje "bolesnima", "grešnima", kategorijama za koje dotad nije bilo nade da će se tamo naći. Isus im ulijeva ohrabrenje. **Pročitaj Lk 6,17-21.** Podnaslov "Nastupna besjeda", proglas, ono najvažnije.

(20) On podigne oči prema učenicima i govoraše: "Blago vama, siromasi: vaše je kraljevstvo Božje! (21)

Blago vama koji sada gladujete: vi ćete se nasititi! Blago vama koji sada plačete: vi ćete se smijati!

Ova prva tri blaženstva tijesno su i po sadržaju i po obliku međusobno povezana. Nije nužno Isus ovdje govorio trima različitim kategorijama ljudi. Siromaštvo, glad i žalost mogu biti različiti vidovi jedne te iste skupine ljudi: to su ljudi, čije se egzistencije mogu nazvati promašenima. Njima Isus obećava spasenje – suprotno svim ljudskim i vjerskim kriterijima onoga vremena. **To je novost!** To se još nije dogodilo da bi netko ulijevao takvu nadu onima koji su u ljudskim očima bili otpisani kao nevažni, nevrijedni, nesposobni, bez nade!

Ako pitamo gdje su danas te promašene egzistencije za koje Isus želi da budu blaženi, onda ljestvica ide jako široko: od socijalnih slučajeva koji žive po cestama velikih gradova, preko gladnih i izgladnjelih u nerazvijenim zemljama, do onih kojima je život zagorčan zbog neprežaljenog gubitka voljene osobe. Ali i dalje, k onima koji su promašili svoju sreću živeći u grijehu, bilo da nisu mogli drugačije, bilo da su svojevolumeno krenuli tim putem. Svima onima koji u svom životu itekako osjećaju teret tuđih, ali i svojih vlastitih pogrešaka i nedostataka. Siromah je onaj koji na svojoj koži osjeća težinu grijeha (svog ili tuđeg), te ne može izbjeći trpljenje i tjeskobu života. Pa makar bio i materijalno bogat. To je siromaštvo u kojem čovjek doživljava i proživljava sebe kao neispunjeno, nesretno biće. Za ovaj svijet oni su manje vrijedni, "kažnjeni", jer nisu uspjeli u životu.

U kojem smislu može Isus čestitati ovim ljudima ("Blago")? Kako može reći da će upravo oni primiti kraljevstvo Božje, nasititi se i jednom se smijati? Ne radi se ovdje o idealiziranju siromaštva kao takvog. Ne kaže Isus: "Radujte se dok gladujete". Niti se radi o površnom zavaravanju prekogrobnim životom: "Strpite se malo, u nebu će sve biti drugačije". Ovdje se radi o obećanju, o obećanju **koje traži vjeru** u Onoga koji je kadar svoju riječ izvršiti, obećanje kojemu je sam Gospodin Bog jamac da će se ostvariti. I koje se već sada i ovdje počinje ostvarivati. Jer je Bog jamac – On će se

pobrinuti za to da siromasi ne ostanu u svom siromaštvu. Gospodin Bog stoji na strani onih koji su u ljudskim očima prezreni i odbačeni. On je otac svijeta i neće dozvoliti da nijedno od njegove djece do vijeka trpi. Zato veli: "nasitit će se", jer ako se ovog trenutka i morali – zbog prisutnosti grijeha u svijetu – mučiti sa svojom egzistencijalnom prazninom (želuca ili duše), dragi Bog ne želi da to tako bude do vijeka.

Da to nisu samo lijepe riječi, postaje jasno ako se sjetimo KAKO Bog djeluje u svijetu, a najbolji primjer nam je pokazao u Isusu. Isus je živio kao "čovjek za druge" (Mounier). Nije se pitao tko je moj bližnji, što će on dobiti, kakve koristi od toga on ima, nije sebe i svoj boljitak stavio u centar malog ograničenog svijeta - već je gledao kome je on bližnji. Nitko nije toliko siromašan da ne bi mogao drugome makar vrijeme pokloniti. U Isusovu djelovanju pokazuje se jasno da Bog ŽELI spasiti cijeloga čovjeka, da to spasenje doista MOŽE i dati, i da ga doista već i OSTVARUJE, pa makar zbog toga trebalo nešto i pretrpjeti. I trpljenje, zbog grijeha u svijetu, spada u područje ostvarenja kraljevstva Božjega.

Gospodin Bog djeluje i danas, i sada, u našem svijetu. Njegovo je kraljevstvo "među nama" (Lk). Ali sada, On ne djeluje u svijetu UMJESTO stvorova, nego po njima. **Pričaj priču o svećeniku za vrijeme poplave.** Što Bog želi činiti u svijetu SADA to daje činiti ljudima po svom Duhu – nadahnuća Duha Svetoga. Ali hoće li naći ljude po Isusovom primjeru, raspoložive za izgradnju njegova kraljevstva "među nama"? Zato je htio Crkvu, da bude takvih ljudi, "Kristjana". Gospodin Bog ne želi postojeće odnose siromaštva, gladi i žalosti. On je ljudima dao mogućnost da poprave međuljudske odnose, grijehom narušene – suodgovornost i sustvaranje. To se i događa u onoj mjeri u kojoj čovjek, Božjom pomoću, nastoji oko vlastitog "biti-čovjek".

Dakle, nije riječ o utopiji, niti je besmisleno čestitati siromasima i obećati im da će se njihovi odnosi – zahvaljujući Božjem zahvatu – preobraziti, jer su se u Isusovu djelovanju već počeli ostvarivati ti novi odnosi, od Isusa ljudi su (bar neki) počeli drugačije razmišljati i djelovati, i Bog je već započeo mijenjati sudbinu siromaha preko svakog onog koji ljubi i pomaže svojim bližnjima. Preko njih Bog hrani gladne i tješi zaplakane. To je početni stadij kraljevstva Božjega. Evanđelisti naviještaju da je Isus pokrenuo taj kotač spasenja, po kojemu već sada možemo iskusiti dinamiku one ljubavi koja je zapravo punina ljudske egzistencije, i za kojom svi mi čeznemo i zovemo je srećom.

1.3. Isus raspravlja s pravednima: besplatna ili zaslužena milost

Pobožni Židov se trudi da opslužuje ne samo Dekalog nego i više od toga, tj. svih 613 pojedinačnih propisa koji se mogu iščitati u Zakonu. Od toga je 248 zabrana (prema broju kostiju u

tijelu – dakle cijeli čovjek), i 365 zapovijedi (koliko dana u godini – dakle svo vrijeme) da bi čovjek cjelovito živio u suglasju s Božjom voljom kako se ona objavila u Mojsijevu zakonu. Stoga je (a) poznavanje ovih zabrana i zapovijedi i (b) njihovo vjerno izvršavanje, bilo jamac pravednosti, tj. života čestitog u Božjim očima koji zaslužuje Božju naklonost (čitaj: milost i blagoslov) ili nagradu, već u ovom životu, jer život je jedan, a Bog je gospodar života. To su pravednici. To je sve logično i u redu.

Problem nastaje u odnosu na one koji (a) ne poznaju Mojsijeva zakona, i/ili (b) ne vrše njegove zapovijedi i propise. Za Židove takvi su "bezakonici", "grešnici", za njih nema spasenja, jer ne poznaju i ne vrše volju Božju po Tori. S takvima se ne treba družiti da te ne "zaraze" svojim bezboštvom. Tako se stvara podjela na "pravedne" koji su "unutra" i "bezbožne" koji su "vani", s jasnim granicama koje se ne trebaju prelaziti. Nisu se družili. Kriterij za granicu je obdržavanje Tore. Tako i Gospodin Bog – koji je jedini i nema drugoga – nije više Bog svih ljudi, nego samo Bog "pravednih", čitaj "Židova", i dakle ne treba se brinuti za druge doli samo za "pravedne".

Srž takvog poimanja pravednosti djela su Zakona, ono što ja činim, moja izvedba njegovih zapovijedi. Na temelju mojih djela Bog me prihvaća kao pravednog i daje mi spasenje. Dakle, ako sam dobar onda me Bog voli. Isus propovijeda i pokazuje drugu sliku o Bogu. Na prvom mjestu je Božja ljubav, ona je tako čista i sva zainteresirana za čovjeka, tako da osposobljava i potiče čovjeka da u živi u skladu s tom ljubavlju kojom je ljubljen. Božja ljubav dakle nije stvar računa i vaganja prema nekom izvanjskom nepromjenjivom mjerilu "odrezanom" prije tko zna koliko godina, nego vječna istina da je čovjek ljubljeno stvorenje Božje.

Tu istinu o sebi čovjek može prezreti ili zanemariti – zato Isus poziva na obraćenje. Čovjek se ne mora pred Bogom ni u čem dokazivati, nikakvim djelima boriti se za Njegovu naklonost, jer Bog ga bezuvjetno voli. Ali obratiti se znači živjeti u svijesti i skladu s istinom da smo od Boga voljeni. A ta ljubav je otvorena SVIM ljudima, jer je Bog Otac koji voli i brine se za svakog od svoje djece. I za grešnike, i za one koji mu ne žele ili ne znaju uzvratiti ljubav na ljubav.

Takvima dolazi Isus propovijedati i iskazivati Očevu ljubav. Družeći se s takvima, rušio je neprikladne konvencije društva svoga vremena. "Pravedni" su ga zato nazvali izjelicom i vinopijom, prijateljem carinika i grešnika (**Mt 11,19**), da je izvan sebe, čitaj: lud, i da je opsjednut (**Mk 3,21-22.30**). Ali to nije bilo samo rušenje običaja, to je bilo rušenje cijelog poretka vrednota koji se bazira na istini da Bog dobro nagrađuje, a zlo kažnjava.¹ I zato je Isus bio opasan i trebalo ga je ukloniti.

¹ Isus to ne negira, ali hoće da budemo braća, a ne suci/bogovi jedni prema drugima, te stoga naglašava ljubav i milosrđe. Vidi izvanredan primjer na križu u Lk 23,39-43.

Isus je svojom prisutnošću tješio ljude koji su bili odbačeni s ovog ili onog razloga. Ulijevao im je vjeru u Očevu ljubav i nadu da će po toj ljubavi, ne po svojim zaslugama, biti spašeni. Budio je u njima smjelost da opet prihvate svoj život. Nudio im je Božje praštanje i spasenje, a da od njih nije kao preduvjet tražio dobra djela. No to nipošto ne znači da Isus od nas ništa ne traži: sjetimo se **Iv 8, 1-11**.

Isusova naklonost prema grešnicima i svima koji su "izvan" ne proizlazi iz neke nenormalne sklonosti (patologija), niti iz simpatije za dekadenciju, niti iz želje za nekonformizmom, niti iz mržnje prema Tori, niti iz vlastitih slabosti. Njegov izlazak ususret grešnicima i druženje s njima proizlazi iz njegova poimanja Boga kao neizmjereno dobrog Oca koji voli i zato dolazi ususret svakom od svojih sinova, a osobito onima koji su "ispali" iz te ljubavi (Lk 15,11-32).

Isusova poruka i ponašanje doveli su u pitanje moralni i politički red ondašnjeg društva, što je urodilo neprijateljstvom tada utjecajnih krugova, koji su ga konačno i smaknuli, i smaknuvši ga tako sami ispunili Pisma u koja vjeruju, ali ih ne razumiju (Dj 13,27).

1.4. Isusove riječi tumače Božju volju

U neposrednoj ovisnosti o Isusovoj slici o Bogu stoji i izvornost njegova tumačenja Božje volje. Npr. **Mk 2,27**: "Subota je stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote". I **Mt 23,23**. Ne ustručava se niti autoritativno (i pomalo izazivački) ustvrditi: **Mt 21,31**.

Izvorište takvih izjava je u sasvim drugačijem shvaćanju odnosa Bog-Tora-čovjek. Nasuprot mnoštvu pojedinih propisa kojih se pobožni Židov trudio dosljedno ispunjavati, Isus je sveudilj naglašavao ono najbitnije: ne kružiti samo oko sebe (izvršio/ne izvršio), nego u pravom raspoloženju srca otvoriti se naklonosti Božjoj i potrebama braće ljudi. **Mt 22,36-40**. Najzapovijed.

Isusove riječi većinom su takve da neposredno i osobno pogađaju ljude kojima su izgovorene i namijenjene. Isus ne radi predavanja. Ako ga netko pita za mišljenje, on odgovara tako da sili dotičnog na mnogo dublje razmišljanje i osobno zauzimanje stava. Npr. // **Mk 12,28-34**. Tako i na upit o podjeli baštine, Isus ide dalje u srž problema: "Klonite se i čuvajte svake pohlepe: koliko god netko obilovao život mu nije u onome što posjeduje" (Lk 12,14-15). Slično i kad Isusa izvještavaju da je Pilat dao pogubiti neke pobunjene Galilejce, Isus se ne zadržava na dnevno-političkoj prosudbi slučaja, nego veli: "Mislite li da ti Galilejci, jer tako postradaše bijahu grešniji od drugih Galilejaca? Nipošto, kažem vam, nego ako se ne obratite, svi ćete slično propasti" (Lk 13,2).

Ovi i drugi primjeri iz evanđelja pokazuju kako nas Isus upućuje na to da usred stvari koje nas okružuju treba prepoznati ono što je zaista važno, da naučimo **razlikovati bitno od nebitnoga**, i da

iskusimo gdje i kako i za koga i nevažno može postati važno. Isus nam oštri pogled i budi čežnju za dubljim dimenzijama stvarnosti, onima u kojima se otkriva otajstveni plan Božje ljubavi sa čovjekom.

1.5. Isusove riječi vrijede i dalje - Crkva

Ova tvrdnja nije sama po sebi razumljiva. Već u 1. stoljeću postojale su skupine kršćana koje su smatrale objave uskrslog Gospodina vrednijima od riječi zemaljskog Isusa. Npr. gnostici su smatrali da posjeduju spoznaju posebnih Božjih tajni, pozivajući se na objavu navodno dobivenu od uskrslog Krista.

Novozavjetna svjedočanstva naprotiv visoko cijene riječi zemaljskog Isusa. Zato su ih prepričavali, skupljali, zapisivali i drugima naviještali. Ono što Uskrsli objavljuje nije ništa različito od onoga što je već zemaljski Isus navješćivao. Lijepo stoji na početku Djela apostolskih da je sadržaj poduke apostolima u onih 40 dana nakon uskrsnuća bilo "kraljevstvo Božje", ono isto o čemu im je govorio i prije pashalnog događaja.

Kraljevstvo Božje, pravu sreću ljudskog života, sadržaj Isusova propovijedanja, ne možemo poistovjetiti samo s Crkvom, ni samo s nebom u smislu prekogrobnosti, ni s bilo kojim određenim društveno-političkim poretkom. Kraljevstvo je Božje zapravo konačni stadij na putu ljubavi, konačno spasenje za čovjeka, koje je svoju puninu pokazalo i donijelo ljudima u osobi Isusa Krista: ljubav jača od trpljenja, pa čak i od smrti, ljubav koja nikad ne prestaje (1Kor 13,8).

Evangelje o kraljevstvu Božjem nije neki "novi nauk", nego je njegova novina u osobi Isusa Krista po kojemu je Bog otvorio ljudima izravni put spasenja: "Ja sam Put i Istina i Život: nitko ne dolazi Ocu osim po meni. (Iv 14,6)." Novina dakle nije u objavi cilja: spasenje, Bog, život vječni, nebo, sreća; nego u objavi Puta kojim se do tog cilja dolazi – a to je put ljubavi po primjeru i u zajedništvu s Isusom Kristom (Fil 3,10-15), put otvoren za svakog čovjeka.

Crkva je od samih početaka, taj Isusov nauk brižno čuvala i naviještala. No prva kršćanska predaja ne sastoji se samo u doslovnom prenošenju Isusovih riječi. To je bio mnogo življi proces kojim je upravljao Duh Uskrslog Gospodina. Riječi su Isusove bile razmatrane i primjenjivane na nove situacije kršćanskih zajednica.

Npr. "Hoće li tko za mnom neka se odreće samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom" (**Mk 8,34**). Isus traži ovim riječima od onih najbližih koji su ga slijedili spremnost i na mučeništvo slično onome što će ga sam podnijeti. Evangelist Luka tu Isusovu riječ primjenjuje na svakidašnji život kršćana, život izložen mučenjima drugačije vrste od onih koja je Isus podnio. Dakle, nošenje križa se shvaća u prenesenom smislu, što se vidi iz onoga maloga Lukina dodatka: "Hoće li tko za mnom, neka se odreće

samoga sebe, neka DANOMICE, uzima svoj križ i neka ide za mnom" (Lk 9,23). Luka je Isusovu riječ posadašnjio, i primijenio na svakidašnji život kršćaninov.

Takva primjena Isusovih riječi na nove situacije, da bi riječ njegova bila živa i djelotvorna, nipošto ne iskrivljuje Isusovu poruku. Crkva ih je prepoznala kao "nadahnute" onim istim Duhom kojim je i Isus naviještao radosnu vijest spasenja, i kojega je i svojim učenicima obećao da će ih uvoditi u svu istinu (Iv 16,13).

Isusove su riječi i danas suvremene. One doduše često puta ne daju izravne upute za djelovanje u našim konkretnim situacijama, još manje daju gotove recepte ili gotova rješenja za društvene probleme s kojima se susrećemo. Ali one nam pomažu steći iskustvo i svijest povjerenja u Boga, pomažu u svakom pojedinom čovjeku oblikovati ona temeljna usmjerenja i raspoloženja srca i duše, kojima je čovjek spreman prihvatiti Božje kraljevanje, Božju volju, koje mu Bog nudi kao put spasenja. Isusove riječi i postupci i NZ govor o Isusu i njegovu navještaju pomažu nam da u sebi ostvarimo one potrebne preduvjete (raspoloženje uma, duha i tijela) da u sebi pronađemo odgovore na pitanja koja nam život pred nas danas postavlja.

2. Duhovna poruka Isusova djetinjstva (Mt 1-2)

U slavlje Božića kako ga danas poznajemo utkane su tradicije različitih kršćanskih izvora. Temeljni i najvažniji izvor su kanonska evanđelja, tj. evanđelja koja je Crkva priznala kao smjerodavna za svoj život i djelovanje. Od kanonskih evanđelja samo Evanđelje po Mateju i Evanđelje po Luki donose izvješća povezana s rođenjem Isusovim u Betlehemu, i to svaki na početku, kao neka vrstu predgovora svaki svojem evanđelju.

U Matejevom evanđelju lik Isusova poočima Josipa je naglašeniji, a u Lukinu onaj Isusove majke Marije, što je dalo povoda razmišljati da bi izvor za ta izvješća u prvom slučaju mogao biti Josip, a u drugom Marija. Međutim ova dva "Evanđelja djetinjstva Isusova", kako ih također znaju nazivati, međusobno su toliko različita da bi se činilo kao da Josip i Marija nisu proživljavali iste događaje. Npr. samo u Lukinom izvješću se donosi zgoda o Zahariji i Elizabeti vezana uz začeće i rođenje Ivana Krstitelja, popis zbog kojeg je Josip morao doći iz Nazareta u Betlehem, dolazak pastira novorođenom Isusu, prikazanje Isusovo u Hramu, i kasniji gubitak i pronalazak dvanaestogodišnjeg Isusa u Hramu. O tome u Matejevom evanđelju nema ni spomena, kao što ni Lukinom nema ni spomena od zgoda koje donosi samo Matej: zvijezda i mudraci koji dolaze s Istoka pokloniti se novorođenom Isusu, zavjera kralja Heroda protiv Isusa, pokolj nevine dječice i bijeg u Egipat. Očito je riječ o različitim interesima koje pisci evanđelja pokazuju za rođenje Isusovo, prema kojima su onda iz svojih izvora izabirali materijal koji se bolje uklapao u njihov prikaz evanđelja Isusa Krista.

Ovdje predmet nije toliko povijesni interes: "Što se stvarno dogodilo?", koliko – i danas – teološko-spasenjski: "To što piše da se je dogodilo, što to znači za nas?"

2.1. Rodoslovlje Isusovo: Mt 1,1-17

"Knjiga postanka [grčki *biblos geneseos*] Isusa Krista sina Davidova sina Abrahamova", mogla bi se prevesti prva rečenica Evanđelja po Mateju. Po zvučnosti asocijacije odmah smjeraju na istoimenu prvu knjigu Biblije. Kao da autor želi reći da osobom Isusa, koji je Krist, započinje novo stvaranje. Novo stvaranje s Isusom koji je Krist nije "iz ničega", nego je itekako povezano sa svime onim što je Bog obećao svom izabranom narodu u Abrahamu i Davidu. Popis ostalih, nama uglavnom nepoznatih imena koje slijede, najčešće pobuđuje dosadu kod suvremenih čitatelja i slušatelja, i teško je na prvi mah uvidjeti kakve veze ta imena mogu imati s nama danas. Ali ako je riječ o evanđeoskom ulomku onda se vrijedi potruditi pronaći aktualnost i suvremeni interes u tim riječima koje i danas nazivamo "radosnom vijesti".

Za Židove su rodoslovlja bila nešto poput osobne iskaznice, znak prepoznavanja. I u Starom zavjetu se mogu naći rodoslovlja važnijih likova, npr. povijest Adamova roda do Noe i njegovih sinova Šema, Hama i Jafeta u Post 5,1-32; ili nastavak iste loze do suvremenih naroda poslije Potopa u Post 10,1-32. I povjesničar Josip Flavije, otprilike u isto vrijeme kad nastaju evanđelja, knjigu o svom životu započinje vlastitim rodoslovljem. Zanimanje za rodoslovlje je bilo važno za Židove radi očuvanja vlastite tradicije. Npr. ukoliko je netko htio biti svećenik, morao je dokazati svojim rodoslovljem da u neprekinutom nizu potječe od Mojsijeva brata Arona, kojemu je Gospodin Bog prvome povjerio svećeničku službu. Kad je Ezra obnavljao bogoslužje u Jeruzalemu nakon povratka iz babilonskog izgnanstva, za službu svećenika su se javili izvjesni sinovi Barzilaja: "Oni su tražili svoje rodoslovne popise, ali ih nisu našli" (Ezr 2,62), te nisu bili pripušteni obavljanju svećeničkih dužnosti.

Rodoslovni popisi su se od vremena Makabejaca čuvali u Sinedriju, Velikom vijeću koje je bilo vrhovno sudačko tijelo nad svim Židovima. Herod Veliki je također pridavao veliku važnost tim rodoslovljima: njega su prezirali jer nije bio čisti Židov, pa je dao uništiti sve službene zabilješke rodoslovlja, kako se nitko ne bi mogao hvaliti da ima "čišće" rodoslovlje od njegovog.

Dakle, nama nezanimljivo, ali Židovima je moralo djelovati dojmljivo da Isusovo rodoslovlje seže ne samo do kralja Davida, tj. da je kraljevskog porijekla, nego još i dalje do praoca cijelog Izabranog naroda, do Abrahama.

Osim toga, vrijedi zapaziti kako je ovo rodoslovlje pažljivo strukturirano. Raspoređeno je u tri skupine po 14 imena. Može biti da je riječ o didaktičkom sredstvu radi lakšeg memoriziranja, dakle da je riječ o mnemotehničkom pomagalu. Ne treba zaboraviti da su evanđelja nastala više stotina godina prije izuma tiska, i da su knjige bile izuzetno rijetke, kao i ljudi koji bi ih znali pročitati. Stoga je pamćenje bilo osnovno pomagalo za stjecanje i očuvanje informacija. Svrha rodoslovlja koje donosi evanđelist Matej je da pokaže kako je Isus potomak kralja Davida, a to znači da je moguće da se na njega odnose obećanja dana Davidu, a s ovakvom strukturom ga je bilo lakše za zapamtiti.

Tri dijela rodoslovlja odgovaraju trima dijelovima židovske povijesti. Prvi dio sadrži povijest izabranog naroda od praoca Abrahama do najvećeg izraelskog kralja Davida. To je razdoblje uspona, u kojem od malobrojne šačice jednog obiteljskog klana, Abrahamovog, Bog izvodi modernu i jaku naciju u vlastitoj državi s najvećim mogućim granicama. Drugi dio sadrži povijest razdjeljenja na Sjeverno i Južno kraljevstvo, povijest mnogobrojnih i slabih vladara, koji su se udaljili i od Boga i od naroda. Razdoblje je to rugla, sramote i pada u svim pogledima, a završava gubitkom svakog oblika državnosti i babilonskim sužanjstvom. Treće je razdoblje obilježeno imenima nama danas uglavnom nepoznatih ljudi, moglo bi se reći anonimaca, malih ljudi, čiji maleni životi vode do Isusa Krista. To je vrijeme

ponovnog uspona. Polaganog, ali sigurnog. Kojemu je kruna Isus Krist, prekretnica ljudskih era, koji je tragediju trpljenja i smrti svojim uskrsnućem pretvorio u slavlje pobjede nad zlom i smrću.

Ova se tri dijela, tri razdoblja povijesti izabranog naroda, mogu promatrati i kao tri razdoblja, tri čina u duhovnom životu čovječanstva. Kao prvo, čovjek je stvoren da bude velik, jer ga Gospodin Bog stvorio na svoju sliku (Post 1,27). Bog je dakle zamislio čovjeka velikim, poput njega samog, na njegovu "sliku". No, u drugom činu čovjek je izgubio svoju veličinu, postao je robom vlastitog grijeha. Čovjek je svojom slobodnom voljom radije izabrao neposluh Bogu, nego da svojim poslušom uđe u prijateljstvo i zajedništvo s Bogom. Ostavivši Boga i prepušten sam sebi, čovjek je iznevjerio veličanstveni Božji plan s njim. U trećem dobu, čovjek ponovno dobija svoje dostojanstvo i veličinu. Ako je čovjek ostavio Boga, Bog ne želi ostaviti čovjeka. Bog nije želio dopustiti da čovjek sebe uništi vlastitom glupošću, vlastitim grijehom, te mu je dao mogućnost izbavljenja i ponovnog ulaska u nekad izgubljeno zajedništvo s Gospodinom.

Tako rodoslovlje koje Matej donosi predstavlja sažetak povijesti izabranog naroda, ali sažetak povijesti cijelog čovječanstva i svakog pojedinca, od kojih svaka (povijest) ima svoju krunu u osobi i događaju Isusa Krista.

Međutim, u ovom ulomku ima nešto što privlači pozornost i čitatelju naviknutom na židovska rodoslovlja. To je spomen žena u Isusovom rodoslovlju. Uopće nije bio običaj da se žene pojavljuju u židovskim rodoslovljima. O položaju žena u židovstvu bi se dalo puno raspravljati, ali ovdje je dovoljno privući pozornost na njihov pojavak u Isusovom brižno isplaniranom i strukturiranom rodoslovlju. Čuđenje postaje tim veće, kad se razvidi o kojim se to ženama radi, jer su nam njihova imena i životne priče već poznati iz Starog zavjeta. Tamara, Kananejka, koja je prerušena kao prostitutka začela sa svojim svekrom Judom (Post 38). Rahaba, Kananejka, koja je bila prostitutka u Jerihonu (Još 2). Ruta, Moapka, koja je neobičan način na gumnu "upecala" svog novog muža i bolju budućnost (Rut 3). Bat Šeba, žena Urije Hetita, oko koje je nastala cijela drama s preljubom, lažima, pijankama, ratovima, ubojstvom i vjenčanjem (2 Sam 11). Sve ove navedene žene na neobičan način su živjele svoj ženidbeni vez, a osim toga ili su bile stranjkinje ili udane za stranca. Iz toga možemo zaključiti slijedeće: (a) i po krivim crtama Gospodin Bog može pravo pisati; tj. ne treba nijednog čovjeka prezreti, jer baš svakoga Bog može izabrati da po njemu izvede nešto veliko i lijepo, baš svakoga čovjeka grešnika; (b) strana krv u Isusovom rodoslovlju pokazuje da su Gospodinu Bogu svi narodi jednako mili, i da ni mi s ljudske strane ne bi smjeli gajiti predrasude ksenofobije, rasizma ili šovinizma, ili bilo kojeg drugog čistunstva utemeljenog na datostima izvan čovjekove slobodne volje; (c) neobično življenje ženidbenog veza navedenih ženskih osoba, pripravlja čitatelje / slušatelje na Marijino neobično začće, "po Duhu Svetom". Izvanrednost Isusova začća je stilski naglašena i jasnim

rezom na koncu nabiranja "ovomu se rodi ovaj, onomu se rodi onaj". Umjesto očekivanog "Jakovu se rodi Josip, Josipu se rodi Isus", u 16. retku stoji: "Jakovu se rodi Josip, muž Marije, od koje se rodio Isus koji se zove Krist".

Tako Isusovo rodoslovlje donosi kao u sažetku poruku cijelog evanđelja obzirom na izvjesne predrasude prisutne među ljudima:

(a) granica između Židova i pogana je srušena, jer su i Tamara i Rahaba i Ruta svoje mjesto nalaze u rodoslovlju Isusa Krista. Velika je istina da u Kristu nema više Židov ili Grk. Ovdje, na samom početku prikazana je univerzalnost evanđelja i Božje ljubavi;

(b) granica između muškoga i ženskoga je oborena. Ne ona naravna, nego društveno uvjetovana. Ni u jednom običnom rodoslovlju žensko se ime ne bi pojavilo, ali u Isusovom se pojavljuju. I muškarci i žene su jednaki u svom dostojanstvu pred Bogom, i jednako važni za ostvarenje Božjeg plana s čovjekom;

(c) granica između svetih i grešnih je oborena. Na samo njemu moguć način, Bog za svoje nakane upotrebljava i ljude koji su naveliko grijeshili, i njihove pogreške okreće na dobro. Kasnije će reći i sam Isus: "Nisam došao zvati pravednike, nego grešnike" (Mt 9,13).

2.2. Navještenje Josipu: Mt 1,18-24

Opis odnosa Josipa i Marije u ovom ulomku djeluje zbunjujuće na naš zapadnjački način razmišljanja. Prvo se veli da je Marija zaručena s Josipom, potom da ju je Josip naumio potajice napustiti, kao da su već zajedno živjeli, i naposljetku anđeo naziva Mariju Josipovom ženom. Takav način izražavanja odraz je istočnjačkog načina postupanja pri sklapanju braka, koji je kod Židova obuhvaćao tri susljedne etape.

Prva etapa je izbor i dogovor oko budućih zaručnika. Dogovor o izboru se često sklapao još dok su budućí zaručnici bili djeca, obično preko roditelja ili preko ljudi koji su se baš time bavili. Djeca se nisu pitala, a često čak ni vidjela jedno drugo. Brak se držao preozbiljnom stvari da bi ga se prepustilo hirovima ljudskog srca, jer se brak držalo zajedničkom stvari cijele obitelji.

Druga etapa je sklapanje zaruka putem ugovora, kojim se zapravo verificirao raniji dogovor oko izbora budućih zaručnika. Do toga trenutka djevojka je mogla raskinuti dogovor ukoliko nije bila voljna ući u brak s dotičnim zaručnikom, ali kad su zaruke bile jednom sklopljene, ugovor je obvezivao obje strane. Takve zaručnike se već nazivalo mužem i ženom. Onog trenutka kad je isplaćen zaručnički dar, *mohar*, zaručnica je postala muževlje vlasništvo i ako bi imala snošaj s nekim drugim, bila bi proglašena preljubnicom i kamenovana.

Iako se još nisu formalno vjenčali - što je treća i završna etapa sklapanja braka i formiranja nove obitelji - Josip i Marija su bili sklopili zaruke. Ukoliko je Josip htio prekinuti zaruke, jer je Marija bila trudna s "nekim drugim", kao što bi to bilo normalno pomisliti, to nije bilo moguće učiniti a da ona ne bude kažnjena kamenovanjem. Stoga je naumio da je potajice napusti, tj. da pobjegne iz mjesta, jer nije mogao biti s osobom koja je iznevjerila njegovo povjerenje, i time bi pred očima javnosti na sebe preuzeo odgovornost za Marijino dijete, jer bi svi mislili da je njegovo, pa Mariju ne bi kamenovali, nego bi ostala na životu, budući da su na izvjesni način bračna prava bila već priznata i zaručnicima.

Neobična pojava remeti tajno skovani Josipov plan. Pojavak anđela u snu utvrđuje Josipa u uvjerenju da je na djelu ipak djelo Duha Svetoga i da treba imati potpuno povjerenje u svoju, očito, voljenu zaručnicu, te da se trebaju vjenčati i nastaviti dalje zajedno živjeti. Općenito govoreći danas nije toliko prisutna vjera u snove, a u staro doba se vjerovalo da Bog može svoje naume objavljivati putem snova. Dovoljno je sjetiti se Josipa Egipatskog iz Knjige postanka, koji je kao tumač Božjih nakana preko snova došao do zavidnog mjesta i utjecaja kod faraona. Iz suvremenih istraživanja znamo da čovjek pri spavanju uvijek sanja, mozak je uvijek aktivan, ali da ne pamti sve snove, već se po buđenju sjeća samo nekih snova. Tako selektivno se može pristupiti i stvarnosti tumačenja snova: ne moraju svi snovi biti značajni i znakoviti, još manje ne moraju biti Božji govor nama. Ali tko može zabraniti Gospodinu Bogu da – ukoliko to želi – upotrijebi i naše snove da bi prenio svoju poruku? U svakom slučaju, budući da je i razum dar Duha Svetoga, snove koje eventualno doživimo kao znakovite podvrgnut ćemo razumskoj provjeri i ispitati njihovu razložnost. Za Josipa se veli da je bio "pravedan", što je pridjev koji označava čovjekov odnos prema Bogu. Drugim riječima da je bio otvoren za Boga i njegove planove. Josip je također vjerovao i Mariji. Očito ju je jako ljubio kad je bio spreman povjerovati na njenu izjavu i ove prateće znakove, jer ljudi povrijeđeni nevjerom jako teško opraštaju, i često puta su radije spremni ostati i u krivu, nego li da se odreknu svoga "prava na pravedni gnjev", i potvrdi vlastite predrasude kako su "sve žene/muškarci iste/i". Josipova ljubav prema Bogu i prema Mariji dala mu je ključ sigurnosti da je posrijedi izvanredan Božji zahvat, koji treba, poput Marije, prihvatiti. Pitanje: "Zašto baš meni?", Josip si nije postavio, jer je Božju slobodu doživljavao s povjerenjem.

Ovaj ulomak donosi također i pitanje kako su Josip i Marija dalje zajedno živjeli? Jesu li imali i druge djece, tim više što se i u daljnjem tekstu evanđelja spominju Isusova braća (Mt 12,46)? Za katolike je osobito važno znati odgovor na ovo pitanje, jer nisu rijetki oni koji bi tim pitanjem željeli umanjiti čast i ugled koji Marija kao Djevica uživa među katolicima. U tekstu doslovno stoji za Josipa i Mariju: "Uze k sebi ženu svoju. I ne upozna je dok ne rodi sina" (Mt 1,25). Biblijski smisao glagola "poznavati", nerijetko može označavati čak i bračni čin: "Čovjek pozna svoju ženu Evu, a ona začne..."

(Post 4,1). Imajući takvo značenje u vidu, i tvrdnju da Josip nije upoznao Mariju **dok** nije rodila sina, zapadnjačkom mentalitetu odmah se postavlja u najmanju ruku pitanje: "A što je bilo poslije?" Međutim ovaj tekst po sebi ne sadrži što se događalo poslije, jer "ono poslije" je plod naše zapadnjačke mašte.

Istočnjaci mogu imati drugačiju logiku razmišljanja, i to pokazuje primjer Davidove prve žene, za koju se izjavljuje: "A Mikala, Šaulova kći, ne imade poroda **do** dana svoje smrti" (2 Sam 6,23). Isti prijedlog *heos* se upotrebljava u oba slučaja. Ali je iz potonjeg primjera jasno da piščeva namjera nije bila reći kako Mikala, istina, nije imala poroda do svoje smrti, ali da poslije jest. Kao što se tako naglašava činjenica da je Bog Mikalu kaznio što je prezrela svoga muža Davida koji je plesao pred Kovčegom saveza, te uopće nije imala poroda, tako se u Marijinom slučaju isključivo naglašava ispunjenje Božjeg plana kroz činjenicu Isusova rođenja. I kontekst to potvrđuje: prva slijedeća Josipova radnja nije njegova slobodna inicijativa, nego izvršenje naloga koji mu je Bog dao preko anđela u snu – da djetetu da ime Isus. A to što se kasnije u evanđelju spominju Isusova braća, to ne mora biti čudno kad se zna da na Istoku "braćom" zovu i svoje bliže rođake.

Kakve pouke možemo izvući iz ovog ulomka za naše suvremene živote? Bog se preko Isusa objavljuje kao Emanuel – Bog s nama. Njegov dolazak među nas ne mora biti samo po lijepim i skladnim događajima u našem životu, nego i po problematičnim situacijama s kojima se susrećemo poput Josipa. U takvim slučajevima čovjek treba ostati otvoren Božjem glasu i nadasve vjeran svojoj ljubavi i svojim snovima – poput Josipa. Naposljetku, bolje je poslušati ono što prepoznamo kao Božji glas u nama i doživjeti Božju prisutnost i u nedaćama života, nego snagu zaludu trošiti na svoju volju izbjegavajući poteškoće i ostati osamljen i od Boga i od ljudi koje volimo, kao što je Josip bio po svome planirao: da Mariju potajice napusti i da živi kao vuk samotnjak, povrijeđen i nesretan, daleko od ljubavi koju voli.

2.3. Mudraci u Betlehemu: Mt 2, 1-12

Betlehem je gradić desetak kilometara južno od Jeruzalema. Ime mu znači: "Kuća kruha", a nekad su ga zvali i Efrata. Povijest mu je duga. Praotac Jakov tamo je pokopao svoju ljubljenu ženu Rahelu i postavio spomenik na njenu uspomenu (Post 48,7; 35,16-20). Tamo je i Ruta živjela nakon što se udala za Boaza (Rut 1,22). Ali Betlehem je bio poznat ponajviše kao Davidov dom (1 Sam 16,1; 17,12; 20,6), i na njega se odnosilo proroštvo o budućem Mesiji: "A ti, Betleheme Efrato, najmanji među kneževstvima Judinim, iz tebe će mi izaći onaj koji će vladati Izraelom; njegov je iskon od davnina, od vječnih vremena... Oni će u miru živjeti, jer će on rasprostrijeti svoju vlast sve do krajeva

zemaljskih. On – on je mir!" (Mih 5,1.3). Stoga se očekivalo da će Davidov sin, Pomazanik, doći upravo iz toga gradića. I tako je i bilo.

Slika štalice i jaslca kao mjesta Isusova rođenja neizbrisivo je vezana uz spomen na Božić. Pa ipak nije to bila štala u današnjem smislu te riječi. Isus se vjerojatno rodio u pećini, jednoj od mnogih koje su bile u okolini Betlehema, i koje su služile kao staje u kojima se čuvalo blago (stoka). Do dana današnjega jedna od njih se pokazuje hodočasniciima kao špilja Isusova rođenja, i nad njom je sagrađena Bazilika Isusova rođenja koja, uz mnoge preinake i obnove, potječe još iz vremena cara Konstantina. Današnji ulaz u nju je tako nizak da i ljudi niskog rasta moraju prignuti svoju glavu žele li u nju unići, kao zaštita da ne bi konjanici na konjima oskvrnjivali ovo sveto mjesto. Nije li i to simbolika: da čovjek pristupi mjestu gdje se Bog učinio blizim čovjeku, treba saći s konja svoje oholosti, saviti šiju vlastitog ponosa i prignute glave svoj pogled svrnuti k realnosti svojih prljavih stopala i zemlje po kojoj hoda – tada mu se otvara pristup k Božjem otajstvu.

Mudraci koje evanđelist spominje, bili su učenjaci, stručnjaci za filozofiju, medicinu i prirodne znanosti. Poput većine suvremenih znanstvenika koji njeguju intelektualno poštenje, možemo ih nazvati tražiteljima istine. U Perziji su bili na kraljevskom dvoru kao učitelji i savjetnici. A u stara vremena se vjerovalo u astrologiju, da se budućnost može proreći na temelju rasporeda zvijezda i sazviježđa, i da je sudbina svakog čovjeka postavljena u zvijezdu pod kojom je rođen. Nije teško dokučiti kako se došlo do takvih vjerovanja. Zvijezde imaju svoju nepromjenjivu putanju, one zapravo predstavljaju red u kozmosu. Ukoliko se iznenada pojavi posebno sjajna zvijezda, ukoliko se nepromjenjivi red poremeti nekom posebnom pojavom, čini se kao da je sam Gospodin Bog zahvatio u red koji je postavio, i da je to znak nekog posebnog zahvata, događaja koji se ima na zemlji dogoditi. Zato su mudraci po svom pozivu učenjaka i savjetnika također proučavali i zvijezde – to je bio njihov svakodnevni posao. Nije li utješno spoznati da čovjek ne mora ne znam kakve ekstaze doživjeti ili ne znam kamo otići da bi susreo Boga? Da je dovoljno pošteno i savjesno svoj posao raditi i odraditi do kraja, i da se na tom kraju do kojega se dolazi ustrajnošću i marom nalazi sam Gospodin Bog? Bog uistinu nagrađuje poštena i marljiva radnika.

Herod je dočuo da su došli mudraci s Istoka i da traže djetesce koje se rodilo da bude kralj Židovima. Svaki kralj bi se zabrinuo na glas o tome da se rodilo nečije tuđe dijete koje će zauzeti njegovo prijestolje. Herod još i više. On je bio pola Židov, pola Edomac. Služio je Rimljanima u različitim ratovima, i oni su stekli povjerenje u njega, pa je brzo napredovao u karijeri i postao kraljem kroz dugi niz godina. Dodali su mu pridjev "Veliki" koji je zaslužio s više razloga. Bio je jedan od rijetkih vladara koji je uspio smiriti Palestinu i vladati više-manje u miru. Dao je sagrađiti više gradova i obnoviti i proširiti Jeruzalem i Hram. Znao je biti i velikodušan – ostalo je zabilježeno kako je u

vrijeme gladi 25. prije Krista dao istopiti vlastito zlatno posuđe da bi kupio žita za nahraniti gladne. Ali je bio "veliki" i u svojoj kardinalnoj mani: sumnjičavosti. Ukoliko bi posumnjao na nekoga da mu želi preoteti vlast, dotični ne bi još dugo živio. Dao je pogubiti svoju ženu Marijamnu i punicu Aleksandru. Čak ni vlastite sinove nije štedio već je pogubio najstarijeg Antipatera, ali i Aleksandra i Aristobula. Kažu da je rimski car August Oktavijan rekao s gorčinom da je sigurnije biti Herodova svinja (grčki *hoiros*), nego Herodov sin (grčki *huios*). Njegov karakter se može razvidjeti iz zgrade koja mu se pripisuje pred kraj njegova života, kad je imao sedamdeset godina. Povukao se u najljepši od svojih gradova, u Jerihon, i naredio da se uhite i pod bilo kakvim izgovorom zatvore najčasniji ljudi u Jeruzalemu, te da ih se pogubi u času njegove vlastite smrti. Budući da je svjestan kako ga nakon smrti nitko neće oplakivati, ozbiljno je pojasnio, ovako se htio osigurati da će barem koja suza kanuti kad bude umro.

Lako je zamisliti takvog čovjeka kako se uznemirio na vijest da se rodilo dijete koje treba preuzeti njegovo kraljevstvo. Herod se pobojavao da će malo dijete pomutiti njegove planove, poremetiti njegov život, moć, utjecaj, mir, i stoga je prva reakcija da ga želi ubiti. I danas ima ljudi kojima Isus smeta i htjeli bi ga se riješiti. To su oni koji žele raditi ono što se njima sviđa i hoće. Takvima Isus Krist ništa ne koristi, nego samo smeta. Kršćanin nije takav čovjek. Kršćanin ne radi što mu se hoće, već se ravna po onome što Bog želi od njega.

Uz Heroda i njegovu reakciju pojavljuju se glavari svećenički i pismoznanci, koji su potpuno ravnodušni na vijest o novorođenom kralju. Njima to ništa ne znači. Toliko su se "usalili" u svoju svakodnevniciu da su potpuno zanemarili Isusa. On im ništa nije značio. I takvih danas ima puno, koji su Isusa zanemarili i kojima on ništa ne znači. "Dobri ljudi" koji se samo bave svojim poslom.

Za razliku od prethodno navedenih osoba i skupina, evanđelist nam predstavlja mudrace s Istoka kao uzor reakcije na Isusov pojavak. A to je udivljenje za izvanrednost pojave, marna radoznalost koja ih pokreće na put i traženje Isusove blizine, ali i iskreno poštovanje koje ga časti dragocjenim darovima, najboljima koje su mogli ponijeti. Jer je na starom Istoku znak elementarne pristojnosti da se u posjete ne ide bez darova kojima se izražava poštovanje prema domaćinu. Tri dara: zlato, tamjan i miomirisna pomast imaju svoje simboličko značenje. Zlato je dar u znak kraljevskog položaja novorođenog djeteta. Isus je došao navijestiti i ostvariti Božje kraljevstvo, ne silom, nego ljubavlju koja je spremna i na žrtvu – nije li ponad njegove glave na križu stajao natpis: "Isus nazarećanin, kralj židovski" (usp. Mt 27,37)? Tako je križ postao njegovo kraljevsko prijestolje. Tamjan je dar u znak Isusova božanskog porijekla i dostojanstva. Tamjan su u Hramu svećenici prinosili Bogu. Skupa pomast – smirna – bila je predviđena za ukop mrtvaca. Top je dar u znak najave Isusove spasiteljske uloge koja mora proći kroz vazmeno otajstvo: kroz muku i smrt do uskrsnuća.

Tako ta tri dara pokazuju da su mudraci shvatili tko je Isus i kakva mu je uloga koju treba ostvariti. Preneseno u današnje vrijeme: tko se poput mudraca iskreno potruži da upozna Isusa nastojeći čestito i pošteno napredovati u vlastitom zvanju i zanimanju, i on će također razumjeti zašto je Isus tako značajan za život svijeta i svakog čovjeka i staviti će mu na raspolaganje svoje vlastite darove za izgradnju Božjeg kraljevstva istine i ljubavi.

Broj darova je vremenom sugerirao i broj mudraca, pa ih tako obično uzimamo da su trojica, iako Matejevo evanđelje ne donosi njihov broj. Kao ni njihovo ime. Imena: Gašpar, Melkior i Baltazar dio su tradicije koja se kasnije javlja u odnosu na kanonska evanđelja. Kao i misao da su bili kraljevi, i predstavnici različitih ljudskih rasa.

2.4. Bijeg u Egipat i pokolj nevine dječice: Mt 2,13-23

Cijelo drugo poglavlje Matejevog evanđelja donosi mogućnost da barem u glavnim i prepoznatljivim crtama opis okolnosti Isusova rođenja usporedimo s onim Mojsijeva rođenja iz Starog zavjeta (Izl 1,22 – 2,10). U izvješću o Mojsijevom rođenju pojavljuje se lik zločestog vladara, a to je faraon. Kod Isusa je to kralj Herod. Zločesti vladar izdaje naredbu da se pobiju sva muška djeca: u Egiptu je to faraon, koji nastoji smanjiti broj Hebreja, u Palestini je to kralj Herod, koji tako želi istrijebiti moguću konkurenciju kod Betlehemaca. Od tih malenih nevino osuđenih na smrt, spašava se samo jedan: u Egiptu Mojsije, u Betlehemu Isus. Taj jedini preživjeli kasnije postaje izbaviteljem odnosno spasiteljem svoga naroda. Ova usporedba Isusa s Mojsijem nije slučajna. Čak i ostatak Matejeva evanđelja možemo promatrati strukturiranim u pet cjelina oko pet velikih Isusovih govora. Pet govora poput pet knjiga Mojsijeva zakona. Kao da je evanđelist htio u evanđelju svojim naslovnici, koji su najvjerojatnije potjecali iz židovstva, prikazati Isusa kao novog Mojsija. "Tko je Isus? Isus je novi Mojsije."

S tim u vezi se mogu zamijetiti i upadljivo česta pozivanja na proroštva iz Starog zavjeta u ta prva dva poglavlja Matejevog evanđelja: o djevičanskom začecu (1,23), o mjestu Mesijina rođenja (2,6), o stradanju djece kraj Rahelinog groba (2,18), o povratku iz Egipta (2,15) i odlasku u Nazaret (2,23). Sve to "da se ispuni što je rečeno po prorocima", tj. da se pokaže kako je Isus ispunjenje svih obećanja koja je Bog dao svome izabranom narodu. Matej je znao da je zacijelo jedini način da uvjeri Židove kako je Isus obećani Mesija taj da dokaže kako je Isus ispunjenje starozavjetnih proroštava. Stoga čitatelj Matejeva evanđelja, nakon pročitana prva dva uvodna poglavlja o Isusovom rođenju i djetinjstvu, već jest uveden u starozavjetnu pripravu za Isusovo javno djelovanje kao Mesije.

Zgoda nemilosrdnog pokolja betlehemske dječice može se također promatrati i kao navještaj kasnije muke Isusove. Već sam pojavak Isusov radosna je vijest za neke, mudrace, ali utjelovljena prijetnja za druge, za Heroda i njegove poslušnike. Radosna je vijest da ta borba između Božjeg dobra kojeg naviješta Isus i ljudskog zla koje mu se stalno opire, ima svoj pozitivni ishod, i da dobro na koncu nadmudruje zlo, iako put prolazi kroz trpljenje i trpljenje. Tako već u prikazu Isusova djetinjstva, evanđelist iznosi u bitnim crtama značenje i poslanje Isusa kao Krista, a u zgodi pokolja nevine dječice pokazuje dokle sve može ići čovjek koji se želi "osloboditi" Isusa. Svaka sličnost sa suvremenom "bijelom kugom" zapadnog svijeta i ne mora biti slučajna. Ali dok bude bilo ljudi poput Josipa i Marije koji vjeruju u Božje snove / ideale, ljudsko zlo neće moći nikad imati posljednju riječ u ovom svijetu i životu. Evanđelist to poručuje, kršćani to vjeruju i zbog toga se skoro cijeli svijet raduje. A oni ostali ionako svoj život zagorčuju ponajprije i ponajviše sami sebi. To nisu mudraci, iako bi se voljeli takvima predstaviti svijetu. To su Herodovi vojnici. Pa tko koju stranu voli – nek izabрати izvoli.

3. Duhovna poruka Isusova javnog djelovanja

3.1. Prijateljevanje s grešnicima.

Božji zagrljaj dobrodošlice 'izgubljenim sinovima' u Isusovom se životu očitovao i kroz druženje s grešnicima. Isusu nije bio problem imati kontakte i jesti zajedno s ljudima sumnjiva morala po ondašnjim vjerskim mjerilima, s "carinicima i grešnicima". **Pročitaj Mk 2,13-17.**

Poziv Levija. Gozba s grešnicima

(13) Isus ponovno iziđe k moru. Sve je ono mnoštvo grnulo k njemu i on ih poučavaše. (14) Prolazeći ugleda Levija Alfejeva gdje sjedi u carinarnici. I kaže mu: "Pođi za mnom!" On usta i pođe za njim. (15) Kada zatim Isus bijaše za stolom u njegovoj kući, nadoše se za stolom s njime i njegovim učenicima i mnogi carinici i grešnici. **Bilo ih je uistinu mnogo.** A slijedili su ga (16) i pismoznanci farizejske sljedbe pa vidjevši da jede s grešnicima i carinicima rekoše njegovim učenicima: "Zašto jede s carinicima i grešnicima?" (17) Čuvši to, Isus im reče: "Ne treba zdravima liječnika, nego bolesnima! Ne dođoh zvati pravednike, nego grešnike."

To druženje praktički ga je trajno držalo u stanju obredne nečistoće, barem s pozicija onih Židova koji su jako držali do strogog obdržavanja Mojsijeva Zakona. Isus je grešnicima nosio ponudu slobodnog pristupa u kraljevstvo Božje na način koji nije ovisio o dotad uobičajenim praksama obraćenja i žrtvama: vjerojatno glavni razlog za suprotstavljanje ovom nekonformističkom propovjedniku.

Isusova je poruka bila radost zbog skore eshatološke gozbe koju je Bog Otac priredio ljudima. U ozračju takvog blagdanskog raspoloženja, Isus nije prakticirao dobrovoljne postove, niti ih je tražio od svojih učenika (Mk 2,18-20). Isusov nastup nije se mogao nazvati asketskim, i to je ono po čemu se jako razlikuje od Ivana Krstitelja i to je ono zbog čega je bio također izvrnut ruglu i sramoti od strane "dobrih vjernika". Nazivali su ga "izjelicom i vinopijom", čega je Isus bio svjestan i što je prihvatio kao cijenu vlastitog poslanja. **Pročitaj Mt 11,18-19.**

(18) "Doista, dođe Ivan. Nije jeo ni pio, a govori se: 'Đavla ima.' (19) Dođe Sin Čovječji koji jede i pije, a govori se: 'Gle, izjelice i vinopije, prijatelja carinika i grešnika!' Ali opravda se Mudrost djelima svojim."

3.2. Radikalizacija Zakona

Isus je općenito prihvaćao Mojsijev zakon kao Božju volju, ali je bio protiv njegova tumačenja koje bi išlo u cjepidlačenje. Isus je nastojao radikalizirati Zakon nastojanjem da se ostvari ne toliko formalni propis Zakona (slovo), koliko da se ostvari ona *svrha* zbog koje je Bog dao te propise. Povratak na izvornu Božju nakanu. To je Isus činio naglašavajući prvenstveno unutarnje obdržavanje Zakona, tj. Božje volje – njegovanjem čistog srca, koje je izvor svega ljudskog djelovanja. Ne toliko pojedinačni čini, nego prvenstveno stavovi.

U odnosu na Mojsijev zakon Isusova radikalizacija može biti:

(a) jednostavno produbljenje ili proširenje određene zapovijedi: npr. **Mt 5,21-22.27-28** (poistovjećivanje srdžbe i ružnih riječi s ubojstvom; nečasnih želja s preljubom);

(b) prekršaj slova određene zapovijedi Zakona: npr.

Lk 16,18 (o rastavi),

(18) "Tko god otpusti svoju ženu pa se oženi drugom, čini preljub.

I tko se god oženi otpuštenom, čini preljub."

Mt 5,34 (o zakletvi).

(33) "Čuli ste još da je rečeno starima: *Ne zaklinji se krivo, nego izvrši Gospodinu svoje zakletve.* (34) A ja vam kažem: Ne kunite se nikako! Ni *nebo* jer je *prijestolje Božje*. (35) Ni *zemljom* jer je *podnožje njegovim nogama*. Ni Jeruzalemom jer *grad je Kralja velikoga!* (36) Ni svojom se glavom ne zaklinji jer ni jedne vlasi ne možeš učiniti bijelom ili crnom. (37) Vaša riječ neka bude: 'Da, da, - ne, ne!' Što je više od toga, od Zloga je."

Znakovito je da se u ovim slučajevima Isus nikad ne poziva na formulu SZ proroka "Dode mi riječ Gospodnja...", niti na autoritet kojeg ranijeg pisca, niti je izvodio složenu argumentaciju iz Sv. pisma. Isus se postavljao bez uobičajenih posrednika Božjeg autoriteta kao onaj koji izravno i intuitivno zna ono što je volja Božja za danu situaciju. To se njegovo uvjerenje očituje u sažetom izrazu: "Amen, kažem vam" (Mt 5,18 i mnoga druga mjesta), gdje 'amen' nije zaključak, nego uvod u novu tvrdnju. Takav način govora bio je karakterističan za Isusa i ne čini se da je bio uobičajen prije njegova vremena.

3.3. Etika

Isus je naglašavao neograničenu i bezuvjetnu ljubav prema Bogu i bližnjemu: najveća zapovijed Mk 12,28-34 i //; kod Lk 10,25-37 prošireno "Milosrdnim Samaritancem"; zlatno pravilo Mt 7,12 i //; i mnoga druga. Čak i ljubav prema neprijateljima: Lk 6,27ss i //. Zapravo sama riječ "ljubav" ne pojavljuje se jako često u Isusovim izrekama. Ali uzmu li se u obzir njegove izreke o milosrđu, sućuti, praštanju i o sličnim obvezama prema drugima, dobija se potpunija slika Isusa koji naglašava potrebu nemjerene i neuvjetovane ljubavi. Takvi jaki etički zahtjevi imaju smisla i moguće ih je ostvariti jedino onima koji su kroz Isusa iskusili Božju milosrdnu ljubav i praštanje, i bezuvjetno prihvatanje s Božje strane. Radikalnost zahtjevnost temelji se na radikalnosti milosti. Ukoliko se vjera doživljava kao milosni dar, onda je etika naš "Hvala" za taj dar. Isusovu etiku može živjeti samo onaj koji je doživio dolazak kraljevstva Božjega u vlastiti život, koji je na vlastitoj koži doživio preobražaj putem njegove sile. Stoga je Isusova etika posljedica unutarnje promjene na kojoj treba raditi/surađivati, za razliku od puke primjene regulative bilo kakvog zakona. I zato se Isusov poziv na obraćenje: "Obratite se i vjerujte

evanđelju" shvaća upravo u kontekstu vjere u Boga i njegovu radosnu vijest približavanja kraljevstva Božjega. Riječ je dakle o temeljnom stavu, opciji, orijentaciji ljudske egzistencije (vjera), iz koje onda proizlazi i ispravno etičko djelovanje (ljubav) motivirano ne po najnižim, nego po najvišim mjerilima (utemeljenim u nadi učešća u dolazećem k. B).

3.4. Isus i židovski pokreti

Različiti znanstvenici Isusa su bili identificirali sa skoro svim poznatim židovskim pokretima njegova doba. Tako su ga jedni bili proglasili farizejem (katkad Shamajeve, katkad Hilelove škole). Drugi ga proglasiše saducejem (koji odbacuju normativnu vrijednost farizejske usmene predaje), esenom (koji okupljali pravi Izrael u iščekivanju posljednjih dana) ili revolucionarom (koji navješćivali kraj postojećeg poretka i uzdignuće siromašnih). Istina je da je židov Isus imao dodirnih točaka sa skoro svim granama onovremenog židovstva, ali ga se ne može u cijelosti poistovjetiti ni sa jednim pojedinačnim, budući da su njegovi pogledi obzirom na Izrael bitno novi i drugačiji. Novost, dolazak kraljevstva Božjega, objašnjava zašto Isus nije zauzeo vlastitu poziciju u odnosu na većinu gorućih društvenih i političkih pitanja njegova vremena. Isus nije propovijedao obnovu ondašnjeg društva, nego njegov kraj! Pa ipak, Isusov konkretan odnos u praksi prema Zakonu i vjerskim marginalcima nije mogao izbjeći određene društvene posljedice, koje međutim treba sagledavati u kontekstu njegova navještaja da ga se ne bi krivo tumačilo. Npr. često se za Isusa veli da je bio revolucionar, buntovnik. To može vrijediti samo u duhovnom smislu, jer za razliku od revolucionara npr. Isus je naučavao ljubav prema neprijateljima. Čak nije bio za to da se ne plaća porez Rimu. Itd.

3.5. Isus i učenici

Neki su ljudi prihvatili Isusovu poruku o kraljevstvu, i njegov izazov o nasljedovanju na doslovan način, ostavivši svoje obiteljske zajednice i putujući zajedno s Isusom da bi ga na tanane slušali, pomagali u njegovim potrebama i imali udjela u njegovom poslanju. Neke od njih je sam Isus izravno pozvao: npr. **Mk 1,16-20**. Pažnje vrijedna je u kontekstu Isusova poziva njegova izreka: "Pusti neka mrtvi pokapaju svoje mrtve" (Mt 8,21-22), kojoj nema ničega sličnoga u židovstvu Isusova vremena. Dapače uopće nije u skladu s redovitom rabinskom praksom da bi učitelj prvi uputio poziv učeniku, i da bi ga kasnije trajno vezao uz sebe. (Određene sličnosti u tome pak ima kod filozofa cinika u grčko-rimskom svijetu). Također je velika neobičnost i različitost u lakoći kojom se Isus obraćao ženama, u tome što ih je ubrojio u krug svojih putujućih učenika, i u njegovoj spremnosti da ih

podučava (**Lk 8,1-3**; 10,38-42; Iv 4,7-42; 11,1-44) – što je sve bilo suprotno uobičajenoj praksi židovskih učitelja.

Od ovih svojih učenika Isus je oblikovao posebnu grupu, tzv. "dvanaesticu" (**Mk 3,16-19** i //). Činjenica da se popisu nalazi ime i Isusova izdajice (neugodna činjenica koju je trebalo objasniti apologetskim prizivanjem na proroštva) i činjenica da su Dvanaestorica kao "dvanaestorica" brzo nestali iz povijesti rane Crkve, ide u prilog povijesnosti činjenice da ih je Isus zaista ustanovio, a da nije tek riječ o projekciji kasnijih crkvenih struktura u Isusov život od strane evanđelista. Isusov odabir broja "12" simbolizira njegovo poslanje da okupi i ponovno uspostavi na koncu vremenadvanaest plemena izabranog naroda, i da se tako ispune nadanja SZ proroka. Vrijedi zapaziti da Isus nije izabrao 11 ljudi i sebe kao dvanaestog: Isus je izvan i iznad jezgre koju je oblikovao. Isusova nakana nije da stvori novu sljedbu unutar židovstva, nego da u tom malom krugu učenika pokaže što je Izrael pozvan biti: novi narod Božji posljednjih vremena.

Postojao je također i širi krug Isusovih učenika i simpatizera koji su zadržali svoj dotadašnji način življenja, trudeći se ugraditi Isusov navještaj u svoju svakidašnjicu, i nastojeći biti od koristi Isusu i drugim njegovim učenicima (Lazar, Marta, Marija...).

3.6. Isus i nežidovi

Činjenica da je Isus vidio svoje poslanje u smislu restauracije Izraela objašnjava zašto nije poduzimao sustavne mjere navještaja radosne vijesti Samaritancima i poganima. Pa ipak nije izbjegavao sve kontakte s njima i povremeno je svoje iscjeljivačke sposobnosti upotrebljavao i za njihovo dobro: npr. Lk 17,11-19 deset gubavaca, kanaanka Mt 15,21-28. U Isusovoj Prijetnji neobraćenim gradovima (Mt 11,20-24) sudbina pogana o Sudnjem danu se pozitivno prikazuje u odnosu na nevjerujući Izrael. I zaista na velikom eshatološkom očitovanju, pogani će biti uključeni na gozbu s patrijarsima dok će nevjerujući Izraelci biti izbačeni van: **Lk 13,28-30**. Kako će to točno i pogani biti uključeni u Božji plan spasenja, ne može se jasno polučiti iz Isusova naučavanja, ali će na temelju Isusova djela tu univerzalnu dimenziju otajstva Božjeg spasenja najočitije izraziti kasnije apostol Pavao.

4. Duhovna poruka Isusove smrti i uskrsnuća

- G. LOHFINK, *Posljednji dan Isusov*, KS, Zagreb 1984.

Nema sumnje da je Isus bio osuđen na smrt i raspet na križ na zahtjev vodećih židovskih krugova za vrijeme rimskog prokuratora Poncija Pilata (26-36). O tome svjedoči NZ, ali izvanbiblijski tekstovi: Tacit, Talmud i dr. Za podrobniju problematiku povijesnosti Isusove osobe: IVANČIĆ, T., *Isus iz Nazareta povijesna osoba*, Teovizija, Zagreb 1996.

4.1. Je li Isus svjestan da ga čeka smrt?

Više manje oko pete godine ili kasnije, svaki pripadnik ljudske vrste spozna da će jednog dana umrijeti. Pitanje je zapravo je li Isus znao da će nasilno umrijeti?

Sinoptička evanđelja daju nam tri čuvena Isusova predviđanja o smrti Sina čovječjega (Mk 8,31; 9,31; 10,33-34). Ali ona se mogu shvatiti kao "postpashalna": zapisana u evanđeljima 30-50 godina nakon događaja na Golgoti, danas je teško utvrditi u kojoj mjeri su u procesu nastanka evanđelja, te tvrdnje obojene kršćanskim spoznajama o onome što se stvarno dogodilo (činjenice i/ili vjersko tumačenje).

No bez obzira na takvo tumačenje, još uvijek ima dovoljno materijala u evanđeljima koji nam potvrđuju Isusovu svijest o tome da ga čeka nasilna smrt. *Slab uspjeh propovijedanja*. Isus je svjestan ograničenog, ako ne i malog uspjeha svoje propovjedničke misije, mnogi ga tome unatoč ne prihvataju (cijeli gradovi npr. Koroza i Betsaida Mt 11,20). *Primjeri pogibije ranijih proroka*. Kad Isus Jeruzalem prekora ostavlja implicitnu mogućnost da i s njime učine kako su već navikli činiti s prorocima, koje su vjerske i političke vlasti znale proganjati, pa čak i ubijati. **Pročitaj Mt 23,37-39**. U **Lk 13,31-33** je ta mogućnost stavljena kao najvjerojatnija. *"Sotona" za Petra*. Kad Isus prekora Petra, koji se usprotivio na spomen da bi Isus trebao trpjeti i umrijeti, upotrebljava jako jake riječi za koje je nevjerojatno da bi ih izmislila rana Crkva, kad veli prvome među apostolima: "Odlazi od mene, sotonu" (Mk 8,32-33), te i time Isus pokazuje da je svjestan da su muka i smrt sastavni dio njegova poslanja.

4.2. Ulazak u Jeruzalem i Čišćenje Hrama

U proljeće 30. (ili 33.) godine Isus sa svojim učenicima po posljednji put dolazi u Jeruzalem. Svi evanđelisti opisuju Isusov ulazak u Jeruzalem na svečan način. Iako su povijesne dimenzije te "svečanosti" predmet rasprave suvremenih znanstvenika, kakav god da bio taj dolazak u Jeruzalem

evanđelisti ga tumače u implicitnom (Mk, Lk) ili eksplicitnom (Mt, Iv) ključu Zaharijina proroštva o Mesijinu dolasku (9,9). Dakle, njegov ulazak u staru davidovsku prijestolnicu za evanđeliste je (simbolički) čin s mesijanskim značenjem.

Uz ovaj ulazak povezan je i čin "čišćenja Hrama" (iako ga Ivan stavlja na početak Isusova djelovanja: 2,13ss). Iako se može dovoditi u sumnju povijesni opseg i javnost takvog Isusova djelovanja sasvim sigurno je riječ nečemu nečuvenom u povijesti Herodova hrama. Taj čin ima svoje proročko značenje: stvarnu kritiku hramske prakse, poput SZ proroka. Kritika se odnosi na posebno na prisutnost triju stvarnosti u prostoru koji pripada Hramu: (a) mijenjački stolovi; (b) trgovci sa svojom robom (**Zah 14,21**) i (c) korištenje hramskog prostora kao prečaca za potrebe stanovnika grada (**Mk 11,16**). Isus se rasrdio na ravnodušnost kojom se nekritički i iz (većeg ili manjeg) koristoljublja prihvatilo i mirno naviklo na prakse koje nisu u skladu s pravom svrhom Hrama: "Dom će se moj zvati Dom molitve za sve narode" (Iz 56,7). No time je sebe postavio za autoritet uređenja hramskog kulta, što je moralo izazvati službene vjerske vlasti, kao i njegov javni, mesijanski, ulazak u Jeruzalem. Isus je na neki način sam zaoštrio situaciju i "prisilio" vlasti da reagiraju. Zanimljivo je pak da nijedno ni drugo mu se ne prišiva u optužnici!!! Što to može značiti?

Ovdje se uočava važno načelo za razumijevanje cjelokupnog događaja Isusa Krista, a osobito njegove muke i smrti. *Kriterij sukladnosti Pismima*. Ako je Isus doista Božji poslanik koji ljudima donosi Božje spasenje, tada njegov život i njegova sudbina moraju odgovarati Božjem planu kako je on ljudima izložen u pisanoj Božjoj objavi, Svetom pismu. Ne zaboravimo da su prvi kršćani Židovi, i da je za njih Sveto pismo SZ. Onda je normalno da su radi vlastitog razumijevanja, ali i radi rasprave s drugim Židovima koji nisu Isusa prihvatili kao Mesiju, htjeli u SZ pronaći dokaz da je ono što je Isus kao Krist u svom životu, muci i smrti već ostvario, zapravo Bog već unaprijed predvidio i objavio u svom planu s ljudima. Takvo sučeljavanje s citatima iz SZ jako je važno i zbog toga što Isusova smrt na križu po sebi ne govori ništa više od smaknuća još jednog od mnogobrojnih političkih pobunjenika, a i sami Židovi uz svoje poimanje Mesije nisu nikad povezivali trpljenje, kao sredstvo ostvarenja njegove njegovog božanskog poslanja. Stoga evanđelisti u opisu muke i smrti Isusove upotrebljavaju jako mnogo doslovnih navoda i slobodnih asocijacija na starozavjetne motive i izraze, s namjerom da pojasne kako upravo u ovoj "besramnoj povijesti", u sramotnoj osudi i smrti, sam Gospodin Bog zapravo izvodi ono najodlučnije djelo u svom spasenjskom pothvatu za ljude, da nije prokletstvo, nego vrhunski Božji blagoslov za ljude.

4.3. Posljednja večera

Isus je na Posljednjoj večeri, upotrebljavajući kruh i vino, prozborio o svojoj skoroj smrti. Njegove riječi tom prigodom zabilježene su u četiri različite inačice (1Kor 11,23-26; Mk 14,22-25; Mt 26,26-29; Lk 22,15-20), preko kojih možemo doći do slijedećega: Isus tumači svoju smrt kao sredstvo kojim Bog želi **obnoviti savez** s Izraelom i sa svim ljudima. Sve do svoje smrti, Isus vidi svoje poslanje u sakupljanju i spasenju svega Božjeg naroda Izraela u ovom odlučnom času sve njegove povijesti. Ovaj njegov posljednji obrok je zalog, obećanje, da će unatoč naoko prividnom neuspjehu Isusova poslanja Bog proslaviti Isusa i privesti ga zajedno s onima koji ga budu slijedili k eshatološkoj gozbi. **Pročitaj Mt 26,26-29.** Zato Isus inzistira da svi piju iz NJEGOVE čaše, a ne svaki iz svoje: i u njegovoj muc i smrti treba se uz Isusa čvrsto držati da bi imali udioništva i u njegovoj slavi u kraljevstvu Božjemu.

4.4. Suđenje i smrt

Prije suđenja kod Pilata, stvari su nejasne jer sama evanđelja nisu složna među sobom. Je li riječ o noćnom suđenju pred velikim svećenikom Kajfom (18-36), prema Mk i Mt? Ili je riječ samo o jutarnjoj sjednici, prema Lk? Ili je pak riječ bila samo o neformalnom saslušanju, najvjerojatnije po noći, od strane židovskih dužnosnika, možda Ane, Kajfina tasta, koji je nekad prije bio na dužnosti velikog svećenika (6-15), prema Ivanu? Ono što je sigurno to je da je Isus nakon uhićenja i prije dovođenja k Pilatu bio zatočenik hramskih vlasti. Ako ne suđenje, a ono barem saslušanje urodilo je podizanjem optužnice kojom se Isusa dovelo pred Pilata. Teološke optužbe iznijete protiv Isusa u tom saslušanju (prijetnja Hramu obzirom na rušenje, čišćenje? nauk protivan Zakonu? zavođenje ljudi kao lažni prorok? prizivanje na transcendentalni status? ...) mogle bi se sažeti pod široko shvaćeni pojam bogohuljenja.

Prijelaz na suđenje k rimskom prefektu Ponciju Pilatu (26-36) obilježen je prijelazom optužbe s vjerskog na političko polje. Isus mu je predstavljen kao revolucionar, lažni pretendent na židovsko prijestolje, i kao takav je osuđen, o čemu svjedoči i javno objavljena njegova krivica, kako se to onda običavalo: **pročitaj Lk 23,38.**

Na koncu rimskog procesa Isus je osuđen kao pobunjenik na smrt razapinjanjem, te je primio prethodno bičevanje, uobičajeno, s nakanom iscrpljivanja radi brže smrti. To je tako iscrpilo Isusa da nije mogao svoje poprečne grede sam nositi, te su prisilili Šimuna iz Cirene da mu pomogne nositi križ. On i njegovi sinovi, Aleksandar i Rufus, morali su postati poznati članovi Crkve, kad ih se evanđelist poimence spominje (Mk 15,21). Tako smo sigurni za bar jednog očevica Raspeća koji je kasnije postao

kršćanin. Raspeće je bilo na mjestu izvan gradskih zidina, najvjerojatnije bivšem kamenolomu, koji se i inače upotrebljavao za pogubljenja odakle i naziv Golgota (Lubanjsko). Je li bio Isus vezan ili prikovan na križ ne veli se, ali prema izvještajima o ukazanju čini se da je bio prikovan. Isusove riječi s drva križa osobito: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio" koji je početak **Ps 22**, mogu se osim vapaja napuštenosti ili Isusove molitve, shvatiti i kao kasnije kršćansko tumačenje Isusove smrti.

4.5. Odakle svijest da je Isus umro za spas svih ljudi?

Isusova smrt bila je po ljudskom sudu smrt zločinca, po židovskim mjerilima bila je to smrt bezakonika i bogohulnika. Za vrijeme rimske vladavine u Palestini, Isus je bio tek jedan od tisuća Židova koje su Rimljani razapeli. U trenutku Isusove smrti ni njegovi učenici više ne stavljaju nikakve nade u njega. Svi su se razbježali (Mk 14,50). Odakle onda svijest: "Krist je umro za grijeh naše po Pismima!" (1Kor 15,3), i "Krist nas otkupi od prokletstva Zakona postavši, za nas, prokletstvom – jer pisano je: Proklet je tko god visi na stupu – da u Kristu Isusu na pogane dođe blagoslov Abrahamov" (Gal 3,13)?

Do spoznaje da Isusova smrt nije bila uzaludna, kršćani su došli tek nakon iskustva susreta s Uskrsnim, kad su Isusa prepoznali kao onoga kojega je Bog uskrisio od mrtvih. Tek tada je postalo jasnije da je iza riječi i djela zemaljskog Isusa stajao zapravo sam Gospodin Bog, i da je imao pravo Isus, a ne njegovi protivnici. Cijeli Isusov život je bio "za druge", to je vrijedilo i za njegovu smrt. Isus je smrt spremno prihvatio kao posljedicu svoga zalaganja "za druge", i kao znak poslušnosti Božjem nalogu. Kad je već ljubav koju je za vrijeme zemaljskog života iskazivao drugima, oslobađala ljude od bolesti, tjeskobe i grijeha, koliko je to većma mogla učiniti ljubav kojom je ljubio do kraja, ne zadržavši ništa za sebe. U susretu s Uskrsnim Isusom, pojedini svjedoci su se osvjedočili da je sve istina što je Isus govorio, i dobili su novi ključ za razumijevanje povijesti spasenja: u Isusu je ostvareno sve što je Bog zamislio za spasenje čovjeka, počevši od Izraela pa do nakraj zemlje.

4.6. Uskrsnuće

4.6.1. Predmet vjere, s povijesnim pokazateljima

Uskrsnuće Isusovo je predmet vjere. To ne znači da nije stvarno, nego da je samo po sebi uskrsnuće događaj koji prelazi okvire povijesti, okvire vremena i prostora kako ga mi poznajemo i doživljavamo. Ali slijedeće činjenice su unutarpovijesne:

- bilo je po imenu poznatih ljudi koji su tvrdili da im se Isus nakon smrti ukazao: **1Kor 15,5-8**;

- među njima su učenici povijesnog Isusa koji su ga bili iz straha napustili, a onda se nevjerovatno okuržili nakon njegove smrti;

- ti ljudi nisu bili bedaci i nesposobnjakovići, nego ljudi sposobni za inteligentnu promidžbu novog pokreta;

- neki od tih ljudi dali su vlastiti život radi njihove istine uskrsnuća Isusova.

Kako će ljudi reagirati na ove činjenice i one povijesnog Isusa, to je već stvar koja prelazi u područje vjere ili nevjere.

4.6.2. Smisao uskrsnuća

- *jamstvo*: smrt nije posljednja postaja našeg života. Nada u vječni život više nije utopija. Ono što se dogodilo s Isusom treba se dogoditi i s nama: Krist je "prvijenac usnulih" (1Kor 15,20), "prvorodenac od mrtvih" (Kol 1,18).

- *potvrda* ispravnosti ponašanja i naviještanja Isusa Nazarećanina, a time i svih onih koji po uzoru na nj oblikuju svoj život. Ljudski gledano Isus je bio lud, kao što i danas ludim se smatra onaj koji nastoji živjeti u služanju iz nesebične ljubavi, i to do kraja. Takav je život ovjеровljen pečatom uskrsnuća.

- *smisao* križa i ljudskog trpljenja. Iako neodgovorena ostaju pitanja Zašto?, ipak su Kristov križ i uskrsnuće oduzeli ljudskoj patnji prokletstvo besmislenosti. Po Isusovu primjeru, raste u vjernicima pouzdanje da neće do vijeka biti shrvani patnjama svoga križa, nego da će upravo po križu dobiti udio u slavi Isusa Krista (Rim 6,3-5).

5. Duhovna poruka četvorice evanđelista

(Prema: J. STOTT, *Neusporedivi Krist*, Stepres, Zagreb 2003.)

5.1. Evanđelje po Mateju: Krist - ispunjenje Pisma

Trebali bismo biti zahvalni što Božjom providnošću imamo četiri evanđelja! Jer Isus Krist je previše velika i slavna osoba da bi je obuhvatio samo jedan autor ili da bi bila zorno opisana iz samo jedne perspektive. Isus iz evanđelja četverostruko je portretiran, dijamant s četiri fasete.

Koje je onda, prema Mateju, glavno Isusovo obilježje? Moglo bi se iskazati jednom riječju: *ispunjenje*. Izraziti Židov po podrijetlu i kulturi, Matej portretira Isusa kao ispunjenje *Starog zavjeta*. Njegovo Evanđelje služi kao most između dvaju zavjeta između pripravljanja i ispunjenja. Razmotrite Isusove riječi zabilježene u Mt 13,16-17: »A blago vašim očima što vide i ušima što slušaju. Zaista, kažem vam, mnogi su proroci i pravednici željeli vidjeti što vi gledate, ali nisu vidjeli; i čuti što vi slušate, a nisu čuli.«

Drugim riječima, starozavjetni su proroci živjeli u razdoblju očekivanja; apostoli su živjeli u vremenu ispunjenja. Njihove oči zaista su vidjele i njihove uši zaista su čule one što su njihovi prethodnici čeznuli vidjeti i čuti. Matej, dakle, ne portretira Isusa kao još jednog proroka u višestoljetnom slijedu, nego kao ispunjenje svih proroštava. U Isusovoj službi i skupa s njom dugo žuđeno Božje kraljevstvo je stiglo.

Stoga je Matejev Krist ponajprije *ispunjenje proroštva*. Autor privlači našu pozornost rodoslovljem kojim Evanđelje započinje (1,1-17). Jer Matej utvrđuje Isusovo podrijetlo sve unatrag do Abrahama, oca izabranog naroda, kroz kojega je Bog obećao blagosloviti svijet i do Davida, najvećeg među izraelskim kraljevima, koji je bio primjer velikog kralja koji dolazi. Prema tome, Matej daje rodoslovlje kraljevske loze. Njegova je preokupacija predstaviti Isusa kao »sina Davidova« (naslov kojega rabi češće od sve ostale trojice evanđelista zajedno) koji je imao pravo na Davidovo prijestolje.

Matejeva je omiljena formula reći da se nešto zbilo kako bi se ispunilo pretkazanje starozavjetnog proroka. Nalazimo je na jedanaest mjesta. Žarka mu je želja pokazati da je sve što se događa bilo prorečeno i da se sve prorečeno ispunilo. Usto, Matej u priči o Isusu vidi sažetak priče o Izraelu. Kao što je u Egiptu silnik faraon ugnjetavao Izraela, tako je i Isus kao dijete morao pobjeći u Egipat pred silnikom Herodom. Kao što je Izrael pregazio vode Crvenog mora, da bi četrdeset godina bio kušan u pustinji, tako je i Isus uronio u vodu Ivanovog krštenja na rijeci Jordan, kako bi bio kušan četrdeset dana u judejskoj pustinji. I opet, kao što je Mojsije pod Sinajem predao Izraelu Zakon, tako je i Isus u Propovijedi na gori svojim sljedbenicima predao istinsko tumačenje i upotpunjenje Zakona.

Tema ispunjenja najjasnije je izložena u Isusovu predstavljanju kraljevstva Božjega. Sva četiri evanđelista pišu da je naviještao kraljevstvo, ali Matej to posebno ističe. Iz poštovanja prema židovskom oklijevanju da se izgovori sveto Božje ime, Matej kao zamjenu rabi izraz »kraljevstvo nebesko« (pedesetak puta). Također shvaća da je kraljevstvo i sadašnja stvarnost (jer kraljevstvo je došlo »k vama«, 12,28) i buduća nada (jer će na kraju povijesti Kralj zasjesti na svoje slavno prijestolje i suditi narodima, 25,31-46). Na sve te načine - u rodoslovlju, Matejevoj omiljenoj formuli, u sažetku priče o Izraelu i u njegovu učenju o Kraljevstvu - Matejev je Krist ispunjenje proroštva.

Drugo, Matejev Krist je *ispunjenje Zakona*. Isus je svojim suvremenicima izgledao kao netko tko ne poštuje Zakon: primjerice, krši zakon o suboti, ruga se zakonima obrednog očišćenja i zanemaruje zakon posta. Izgledalo je kao da je nehajan ondje gdje su se oni striktno držali pravila. Neki znanstvenici smatraju da je Matej hotimice portretirao Isusa kao novog Mojsija. Jer upravo kao što u *Petoknjižju* postoji pet knjiga Mojsijevih, tako postoji i pet zbirki Isusova učenja u *Evanđelju po Mateju*, što je svojevrsno kršćansko Petoknjižje. Matej je također zabilježio ove Isusove riječi:

»Ne mislite da sam došao ukinuti Zakon ili Proroke. Nisam došao ukinuti, nego ispuniti. Zaista, kažem vam, dok ne prođe nebo i zemlja, ne, ni jedno slovo, ni jedan potezić iz Zakona neće proći, dok se sve ne zbude... Uistinu, kažem vam: ne bude li pravednost vaša veća od pravednosti pismoznanaca i farizeja, ne, nećete ući u kraljevstvo nebesko« (Mt 5,17-18.20).

Učenici su, po svoj prilici, bili osupnuti tim Isusovim riječima jer se farizeje smatralo najpravednijim ljudima na svijetu. Kako, onda, Isusovi sljedbenici mogu biti pravedniji od najpravednijih ljudi na svijetu? Učitelj se valjda šali! Ali, kršćanska pravednost je veća od farizejske jer je dublja. To je pravednost srca, ne samo pravednost riječi i djela, već pravednost koja se posebice očituje u mislima i motivima (vidi Mt 5,21-30). U tom je smislu Isus bio ispunjenje Zakona. Doveo ga je do logičnog zaključka. Nadišao je njegovo površno razumijevanje radikalnim zahtjevom za pravednošću srca.

Treće, Matejev Krist *ispunjenje je Izraela*. Ovo je ispunjenje suptilnije od svih. Moguće je čitati *Mateja* i ne primijetiti ga. Matej opaža kako Isus suočava Izrael s konačnim pozivom na pokajanje. Tako govori apostolima da je poslan »samo k izgubljenim ovcima doma Izraelova« (15,24), te da i oni trebaju ići samo »k izgubljenim ovcima doma Izraelova« (10,6). Poslije će, naravno, Isusov sveobuhvatni nalog proširiti apostolske vidike na poganski svijet; no sada, tijekom njegove zemaljske službe, Izraelu je trebalo pružiti još jednu priliku. Ali Izraelci su ustrajali u pobuni. Isus je stoga zaplakao nad gradom iskazujući čežnju za tim da okupi njegove žitelje u svoje zaštitničko okrilje, upozoravajući ih da će njegov sud pasti već na taj naraštaj, što se dakako dogodilo 70. godine (Mt 23,36-39).

Isus je, dakle, sebe vidio kao jedinoga preživjelog predstavnika autentičnog Izraela. Jedino on ostaje vjeran; cijeli se narod odmetnuo. Istodobno, on je početak novog Izraela. Stoga je namjerno odabrao dvanaest apostola kao ekvivalent dvanaest plemena i kao jezgru novoga Izraela. Njima će se predati kraljevstvo Božje (21,43). Štoviše, nazvao je te ljude svojom »Crkvorn«, kontrakulturalnom zajednicom koju karakteriziraju vrijednosti i mjerila njegovoga kraljevstva, opisani u Propovijedi na gori.

Isus je također jasno dao do znanja da će taj novi Izrael biti višerasan i internacionalan, sol i svjetlo svijetu. Posebice je vrijedno spomena da Matej, najžidovskiji među četvoricom evanđelista, svejedno na početku svojeg Evanđelja prikazuje posjet tajanstvenih maga, mudraca, koji predstavljaju poganske narode, a na kraju navodi nalog uskrsloga Gospodina učenicima da idu i poučavaju sve narode. Tako će njegova kraljevska zajednica rasti poput zrna gorušice iz sićušnih, nepovoljnih početaka, sve dok ne ispuni zemlju: »A kažem vam: Mnogi će s istoka i zapada doći i sjesti za stol s Abrahamom, Izakom i Jakovom u kraljevstvu nebeskom« (Mt 8,11).

5.2. Evanđelje po Marku: Krist - Trpeći Sluga

Ako Matej predstavlja Isusa kao Krista *Pisma*, Marko ga predstavlja kao Gospodnjeg Trpećeg Slugu, koji je umro za grijeha ljudi. U središtu Markova poimanja Isusa nalazi se križ.

Markovo je evanđelje, poput ostala tri, strogo anonimno. Njegov autor ne otkriva svoj identitet, no vrlo stara tradicija pripisuje drugo evanđelje izvjesnom Marku. Istodobno, poznata je bliska povezanost nekog Marka s apostolom Petrom. Papija, biskup Hierapolisa, na početku drugog stoljeća nazvao je Marka Petrovim »tumačem«, koji je zabilježio Petrova sjećanja i propovijedi. Svakako je u *Evanđelju po Marku* više osvrta na Petra nego u ostalim evanđeljima i Marko potpunije i življe od drugih evanđelista govori o Petrovim ludostima, slabostima i nijekanjima. Neki smatraju da Marko suosjeća s Petrom jer je i sam imao promašaja. Ako je mladić koji je gol otrčao iz Getsemanskog vrta bio Marko (14,51-52), onda je i on pobjegao. A tijekom Pavlova prvoga misijskog putovanja pobjegao je po drugi put (Dj 13,13; 15,37-38). Ali ako je, poput Petra, Marko zanijekao Isusa, i on je, upravo kao i Petar, ponovno zadobio milost. Jer u kasnijim novozavjetnim poslanicama nalazimo Marka kako odano služi i Petru i Pavlu. Primjerice: » Marka uzmi... jer mi je koristan za služenje«, pisao je Pavao (2 Tim 4,11).

Razmotrite sada ključni odlomak *Evanđelja po Marku*, koji obuhvaća tri njegove omiljene teme, naime, tko je bio Isus, što je došao napraviti i što traži od svojih sljedbenika. Taj je tekst prekretnica u Evanđelju jer predstavlja prekretnicu u Isusovoj službi. Prije tog incidenta Isusa su slavili kao popularnog učitelja i iscjelitelja; od tog trenutka počeo je upozoravati učenike na nadolazeći križ.

(27) I krenu Isus i njegovi učenici u sela Cezareje Filipove. Putem on upita učenike: "Što govore ljudi, tko sam ja?" (28) Oni mu rekoše: "Da si Ivan Krstitelj, drugi da si Ilija, treći opet da si neki od proroka." (29) On njih upita: "A vi, što vi kažete, tko sam ja?" Petar prihvati i reče: "Ti si Pomazanik - Krist!" (30) I zaprijeti im da nikomu ne kazuju o njemu.

(31) I poče ih poučavati kako Sin Čovječji treba da mnogo pretrpi, da ga starješine, glavari svećenički i pismoznanci odbace, da bude ubijen i nakon tri dana da ustane. (32) Otvoreno im to govoraše. Petar ga uze u stranu i poče odvrćati. (33) A on se okrenu, pogleda svoje učenike pa zaprijeti Petru: "Nosi se od mene, sotonu, jer ti nije na pameti što je Božje, nego što je ljudsko!"

(34) Tada dozva narod i učenike pa im reče: "Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom. (35) Tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga; a tko izgubi život svoj poradi mene i evanđelja, spasit će ga. (36) Ta što koristi čovjeku steći sav svijet, a životu svojemu nauditi? (37) Ta što da čovjek dadne u zamjenu za život svoj? (38) Doista, tko se zastidi mene i mojih riječi u ovom preljubničkom i grešničkom naraštaju - njega će se stidjeti i Sin Čovječji kada dođe u slavi Oca svoga zajedno sa svetim anđelima." (Mk 8,27-38).

Razmotrite najprije *tko je bio Isus*. Znao je da postoji razlika između toga kako narod javno doživljava njegov identitet i osobnog uvjerenja koje su počeli stjecati apostoli. Prema mišljenju javnosti, on je bio Ivan Krstitelj, Ilija ili novi prorok; prema Dvanaestorici nije bio tek sljedeći prorok, već »Krist«, ispunjenje svih proroštava. Matej dodaje naslov »Sin Božji«, vjerojatno pritom ne misleći da je bio vječni Sin, nego (kao u Ps 2,7-8) Mesija.

Neposredno pošto su učenici ispovjedili svoju vjeru, Isus »im zaprijeti da nikom ne govore o njemu« (8,30), nego da šute i drže njegov identitet u tajnosti. Ta zapovijed o šutnji i tajnosti zbunjuju mnoge čitatelje. Ali nije ju teško razumjeti jer je Marko već dao dva primjera zapovijedi o šutnji. Posto je izliječio gubavca, Isus mu je zapovjedio: »Pazi, nikomu ništa ne kazuj« (1,44). I nakon izlječenja gluhonijema čovjeka, Isus nazočnima »zabrani da to ikomu kazuju« (7,36). Ali zašto su trebali držati usta zatvorena? Razlog se krije u tome da je javnost imala pogrešne političke predodžbe o Mesiji. Vise od sedamsto godina Izrael je stenjao pod tuđinskim jarmom, osim za kratkog i opojnog razdoblja slobode pod Makabejcima. Ali sada su ljudi sanjali da će Jahve iznova intervenirati, da će njegovi neprijatelji biti uništeni, njegov narod oslobođen i da će svanuti mesijansko doba. Galileja je bila rasadište takvih nacionalističkih očekivanja.

Isus se, po svemu sudeći, plašio da će mu puk dodijeliti tu revolucionarnu ulogu i imao je dobrih razloga za strah. Prema Ivanu pošto je nahranio pet tisuća, saznao je da će mnoštvo ljudi »doći da ga na silu uhvate i učine kraljem« (Iv 6,15). Ali on nije došao da bi bio politički Mesija. Došao je umrijeti i kroz smrt osigurati duhovno oslobođenje svojemu narodu. Dakle (8,31), posto su ga učenici jednom prepoznali kao Mesiju, počeo im je »objašnjavati da Sin Čovječji mora mnogo trpjeti, da će ga starješine, glavari svećenički i književnici odbaciti, da će biti ubijen i da će uskrsnuti poslije tri

dana«. Nadalje, govorio je to »posve otvoreno« (r. 32), to jest, javno; nije bilo tajni oko toga kakav će on Mesija biti.

Drugo, razmotrite što *je Isus došao učiniti*. Marko objašnjava da je, pošto su apostoli shvatili njegov identitet, Isus najviše govorio o križu. U tri odvojene prigode Isus je izravno predvidio svoju patnju i smrt (9,31; 10,33.45). Doista, trećina *Evandjelja po Marku* posvećena je križu.

Tri fraze u Isusovim predviđanjima vrijedne su pozornosti. Ponajprije, »Sin Čovječji *mora* mnogo trpjeti... i... biti ubijen« (8,31, istaknuo autor). Uveden je prizvuk neizbježnosti. Zašto *mora* patiti i umrijeti? Odgovor: zato što se moraju ispuniti *Pisma*. Čuvši Isusovo predviđanje križa, Petar je bio dovoljno nagao da mu prigovori, pa se Isus okrenuo i ukorio ga (rr. 31 i 32). Nije se smjelo dopustiti išta što bi moglo potkopati prijeku potrebu za križem. Druga rečenica vrijedna pozornosti jest ta koja kaže da je onaj koji mora trpjeti »Sin Čovječji«. Iako je »sin čovječji« uobičajeni hebrejski izraz za ljudsko biće i kao takav se u *Bibliji* često rabi, jasno je da ga je Isus prisvojio kao samoodređenje, smjerajući pri tom na viziju iz sedmog poglavlja *Knjige proroka Danijela*: »Gledah u noćnim viđenjima i gle na oblacima nebeskim dolazi kao Sin čovječji (tj. kao ljudska figura). On se približi Pradavnome i dovedu ga k njemu. Njemu bi predana vlast, čast i kraljevstvo, da mu služe svi narodi, plemena i jezici.« Danijel potom dodaje: »Vlast njegova vlast je vječna i nikada neće proći, kraljevstvo njegovo neće propasti« (Dan 7,13-14). Ali sada Isus iznosi zaprepašujuću tvrdnju da Sin Čovječji mora trpjeti. To znači da je Isus prisvojio naslov, ali je izmijenio njegovu ulogu. Prema Danijelu svi će mu narodi služiti. Prema Isusu neće drugi služiti njemu, nego će on služiti. Stoga je Isus napravio nešto što nitko nikad nije napravio. Spojio je dvije starozavjetne slike - trpećeg slugu (Iz 53) i sina čovječjeg koji će kraljevati (Dan 7). Oscar Cullmann napisao je:

»Sin Čovječji« predstavlja najviši zamislivi iskaz veličanja u judaizmu; ebed Jahve ('sluga Gospodnji') izraz je najdublje poniznosti... To je Isusov čin za koji se dotad nije čulo, da je ujedinio te dvije prividno proturječne zadaće u svojoj samosvijesti i da je izrazio to jedinstvo u svojem životu i učenju.

Treća rečenica koju je Isus uporabio upozoravajući na svoju smrt jest ta da »Sin Čovječji nije došao da mu služe, nego da on služi i da *dadne život svoj kao otkup mjesto svih*« (Mk 10,45, istaknuo autor). »Otkup« je cijena koja se plaćala za oslobađanje zarobljenika. Isus je, dakle, učio da su ljudska bića u zarobljeništvu (osobito grijeha, krivnje i osude) i "da ne možemo sami sebe spasiti. Stoga će on dati sebe kao otkup mjesto svih. Križ će biti način našeg oslobođenja. Samo zato što je umro umjesto nas, mi možemo biti slobodni. Sve je to, prema Marku, Kristovo razumijevanje križa.

Treće, razmotrite što *Isus traži od nas*. Posto je govorio o svojoj skorašnjoj smrti, Isus je dozvao mnoštvo i rekao mu: »Ako, dakle, tko želi ići za mnom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme svoj

križ i neka me slijedi» (8,34). Isus se odmah prebacio s govora o svojem križu na naš križ i oslikao kršćansko učenje u pojmovima samoprijegora, čak i smrti.

Jer značenje nošenja križa možemo razumjeti samo znajući li kulturološku pozadinu Palestine pod rimskom okupacijom. Rimljani su rezervirali raspeće za najgore kriminalce i prisiljavali osuđene na takvu smrt da nose vlastiti križ do mjesta pogubljenja. Dakle, ako slijedimo Krista i nosimo križ, postoji samo jedno mjesto kamo možemo otići, a to je stratište. Kršćansko učenje mnogo je radikalnije od mješavine vjerovanja, dobrih djela i religijskih praksi. Ne opravdava ga nikakav slikoviti govor, već smrt i uskrsnuće. Jer kad izgubimo sebe, pronalazimo se i kad umremo, živimo (8,35).

Tri su fundamentalne teme Markova evanđelja. Tko je Isus? Krist. Što je došao napraviti? Služiti, trpjeti i umrijeti. Što traži od učenika? Da uzmu svoj križ i slijede ga kroz samoprijegornu smrt u slavu uskrsnuća. Ne postoji autentična kršćanska vjera ili život, ako u središtu nije križ.

5.3. Evanđelje po Luki i Djela apostolska: Krist - Spasitelj svijeta

Postoji temeljna suglasnost oko toga tko su bili evanđelisti i kako su predstavljali Isusa Krista. Jer božansko je nadahnuće oblikovalo, ali nije poništilo ljudsku osobnost pisaca. Najbolji novozavjetni primjer toga načela je Luka. On je jedini suradnik u *Novom zavjetu* porijeklom iz poganstva. Stoga je posve prikladno da ne predstavlja Isusa ni kao Krista *Pisma* (poput Mateja), ni kao Trpećeg Slugu (poput Marka), nego kao Spasitelja svijeta bez obzira na rasu, narodnost, položaj, spol, potrebu ili dob ljudi.

Ponajprije, moguće je da je Luka bio *liječnik* (Kol 4,14). Iz toga bi proizlazilo da je bio dobro naobražen, kulturni čovjek (piše uglađenim grčkim) i suosjećajno ljudsko biće (po svojoj prilici položio Hipokratovu zakletvu). Zatim, Luka je vjerojatno bio *poganin* jer ga Pavao razlikuje »od obrezanih« (Kol 4,11) koji su radili s njim. Pripadao je, dakle, golemom svijetu Rimskog Carstva. Tijekom barem triju perioda (tzv. »mi« dijelovi u *Djelima apostolskim*) Luka je bio uz Pavla na njegovim putovanjima. Bio je čovjek širokih obzora i izrazite suosjećajnosti. Naposljetku, Luka je bio *povjesničar*. Moramo u potpunosti uzeti u obzir ono što je zapisao o svojoj metodi u uvodnom dijelu Evanđelja. Ne piše ni mit ni *midraš*; tvrdi da je zapisao povijesnu istinu zasvjedočenu počevši od očevidaca. Luka je različita svjedočanstva sam pomno ispitao i sada ih zapisuje, tako da njegovi čitatelji mogu biti sigurni u ono čemu su poučeni i u što vjeruju.

Koja je Lukina poruka? Ona je sažeta u *Šimunovom hvalospjevu*, koja kaže:

... jer mi oči vidješe spasenje tvoje koje si pripremio pred licem svih naroda, svjetlo da rasvijetli pogane i slavu naroda tvoga Izraela (2,30-32).

Ta referenca na spasenje pogana ponavlja se u *Luki* 3,6: »Svaki će čovjek vidjeti spasenje Božje.« Sva četiri evanđelista osvrću se na službu Ivana Krstitelja i navode stihove iz *Izaije* 40 koji govore o glasu »koji viče u pustinji«, ali jedino Luka nastavlja s navodom da bi obuhvatio izjavu kako će svaki »čovjek vidjeti spasenje Božje« (3,6).

Dakle, Lukina poruka je prije svega *radosna vijest spasenja*. *Spasenje* je temeljna riječ u Lukinu evanđelju. Jasno je istaknuo da ono obuhvaća dvije sastavnice. Negativnu, u smislu uklanjanja grijeha (donošenja oproštenja). Pozitivnu, u smislu darovanja Svetoga Duha (koji donosi novo rođenje). Obje su značajke naglašene u Lukinoj dvodijelnoj priči.

Razmotrimo oproštenje. Jedino Luka bilježi Zaharijino proroštvo da će njegov sin Ivan pružiti svojem narodu »spoznaju spasenja, koje biva oproštenjem grijeha njegovih« (1,77). Jedino Luka govori o tome kako je Isus udijelio oproštenje ženi koja mu je namazala noge pomašću i oprala ih suzama (7,48). Jedino Luka govori neusporedivu prisposobu o izgubljenom sinu, koji se pokajao i vratio doma, gdje je dočekan zagrljajima, poljupcima i slavljeničkom gozdom (15,11-32). Jedino Luka bilježi veliki nalog riječima da će se »obraćenje i oproštenje grijeha« propovijedati svim narodima (24,47). I jedino Luka opisuje kako je Pavao u Pizidiji Antiohijskoj objavio »oproštenje grijeha« kroz Isusa (*Dj* 13,38).

Drugi oblik spasenja je darovanje Duha Svetoga, koji donosi novo rođenje i novi život. Od svih evanđelista Luka pokazuje najveće zanimanje za djelo Duha Svetoga. Portretira Isusa kao onoga koji je bio pomazan Duhom i koji je vršio službu u sili Duha (3,22; 4,1.14.18). I jedino on opisuje silazak Duha na Pedesetnicu i daljnji razvoj kršćanske misije (*Dj* 2,1-12; 13,2 itd.).

To su, dakle, dvije sastavnice spasenja. Oproštenje oslobađa našu prošlost, a Duh preobražava našu budućnost. Petar to sažima u zaključku svoje propovijedi na Pedesetnicu jer onima koji se pokaju, povjeruju i krste, obećava i oproštenje grijeha i dar Svetoga Duha (*Dj* 2,38). Štoviše, to veliko spasenje donosi i veliku radost. Luka započinje Evanđelje navještenjem »radosne vijesti o velikom veselju« (2,10), a završava ga izjavom da se apostoli »s velikim veseljem vratiše u Jeruzalem« (24,52). Doista, posvuda u Lukinim tekstovima radost prati dar spasenja, jer je velika radost u nebu čak i zbog jednoga obraćenoga grešnika (15,7.10, usporedi *Dj* 8,8.39).

Zatim, Lukina poruka je radosna vijest spasenja *kroz Krista*. Ta je istina jasna u zgodi o Šimunu jer je uzeo dijete Isusa u naručje i progovorio o onome što je vidio. Što je vidio, bilo je djetešće; što je rekao da vidi, bilo je Božije spasenje (2,28.30) jer upravo to je Isus i bio. Luka nam, dakle, na elegantan način pripovijeda o Isusu Kristu: kako je rođen od Djevice Marije u Davidovu gradu da bude naš Spasitelj; kako je rekao Zakeju da je toga dana u njegovu kuću došlo spasenje, dodajući da je Sin Čovječji došao »da traži i spasi što je izgubljeno« (19,9-10); kako je molio oproštenje za svoje krvnike i obećao pokajanom razbojniku na križu mjesto u raju istoga toga dana (23,34.43); i kako je, uzdignut

na mjesto nadmoćnog autoriteta s desne strane Bogu, poslao Duha Svetoga i kako i danas daruje spasenje (*Dj* 2,33). Nadalje jer je Isus jedinstven po svojem rođenju, smrti, uskrsnuću i uznesenju, njegovo je spasenje također jedinstveno. Jer Bog ni u jednoj drugoj osobi nije postao čovjekom, umro, uskrsnuo od mrtvih i bio uznesen na nebo, nema drugog spasitelja jer nitko drugi ne posjeduje njegove kvalifikacije. Luka nam je sačuvao potvrdu apostola Petra da »spasenja nema ni po jednom drugom jer je pod nebom to jedino ime dano ljudima po kojem nam se treba spasiti« (*Dj* 4,12).

Naposljetku, Lukina je poruka radosna vijest spasenja kroz Krista *za cijeli svijet*. Luka hotimice na početak obaju svojih zapisa smješta izjavu o univerzalnosti: na početku Evanđelja kaže: »Svaki će čovjek vidjeti spasenje Božje« (3,6), a na početku *Djela*: »U posljednje ću vrijeme - veli Gospodin - izliti od svoga Duha na svako ljudsko biće« (2,17). Oba stiha sadrže isti izraz, *pasa sarx*, što znači »svako tijelo« ili »svi ljudi«. Djeluju poput putokaza upućujući na zgodu koja slijedi jer Luka prikazuje Isusa kao onoga koji je dao sve od sebe da proslavi one koje je svijet prezreo, da bude prijatelj onima bez prijatelja i da uključi isključene.

Prije svega, to su *bolesni i patnici*. Naravno, sva četiri evanđelista opisuju Isusovu iscjeliteljsku službu, ali liječnik Luka za nju pokazuje posebno zanimanje

Drugo, *žene i djeca*. U drevnom su svijetu žene bile općenito prezrene i ugnjetavane, a neželjenu se djecu napuštalo ili ubijalo. Ali Luka naglašava da je Isus volio i poštovao i žene i djecu. Samo on navodi priču o Elizabeti i Mariji, o Mariji i Marti, o udovici iz Naina koja je izgubila sina jedinca (7,11-17), o ženama koje su materijalno podupirale Isusa (8,3) i o ženama koje su bdjele pod njegovim križem i došle rano sljedećeg jutra do groba (23,49.55-56; 24, 1). Kad je riječ o djeci i Matej i Marko bilježe Isusov poziv: »Pustite dječicu k meni«, ali Luka o njima govori kao o »maloj djeci« i dodaje kako Isus »prihvati rukom malo dijete i postavi ga pokraj sebe« (9,47; 18,15-17).

Treće, *siromašni i ugnjetavani*. Luka je više od drugih evanđelista zainteresiran za pitanja bogatstva i siromaštva. Zabrinut je za ekonomsku jednakost i potvrđuje da je Isus bio pomazan da donese »radosnu vijest siromasima« (4,18). Govori nam tri prisporodbe o novcu i iznosi pred nas velikodušnost rane jeruzalemske crkve koja je dijelila svoja dobra s potrebitima.

Četvrto, *carinici i grješnici*. Obje su skupine bile društveni izopćenici: »carinici« (skupljači poreza) jer su im poslodavci bili omraženi Rimljani i »grješnici« jer su bili neupućeni u židovske zakone i tradicije. Ali Luka nam govori da su se carinici i grješnici okupljali oko Isusa (15,1), da je, usprkos kritikama, Isus s njima jeo (5,30; 15,2) i da su ga nazivali njihovim prijateljem (7,34). Bila je to živahna anticipacija mesijanske gozbe.

Peto, *Samarijanci i pogani*. Jer su Samarijanci bili narod miješana podrijetla, napola Židovi, napola pogani, potomci miješanja stanovništva u osmom stoljeću prije Krista, Židovi nisu imali dodire s

njima. Ali Isus je ukorio Jakova i Ivana koji su htjeli, poput Ilije, zapovjediti ognju da siđe s neba i da uništi samarijansko selo (9,54-55); Isus je ispričao i znamenitu prispodobu o dobrom Samarijancu, u kojoj Samarijanac čini za Židova ono što Židov nikada ne bi učinio za Samarijanca (10,25-34); povjerio je svojim ljudima da mu nakon Pedesetnice budu svjedoci među sve širim krugom ljudi, pa tako i Samarijancima (*Dj* 1,8). Što se tiče pogana i Luka je, naravno, bio jedan od njih. Stoga je on slijedio Isusovo rodoslovlje sve unatrag do Adama, a u *Djelima* pratio širenje evanđelja od Jeruzalema, prijestolnice židovstva, do Rima, prijestolnice svijeta. Glavnu ljudsku ulogu u toj uzbudljivoj drami odigrao je Pavao, koji je bio apostol pogana i Lukin junak.

Navođenje *Djela* uz Lukino evanđelje u ovom dijelu knjige ima tri razloga. Prvi, Luka je autor obiju knjiga. Drugi je razlog taj što je on sam potvrdio temeljni kontinuitet između ranijeg djela (*Evanđelja*), koje obuhvaća sve ono što je Isus učinio i učio tijekom zemaljske službe (*Dj* 1,1) i kasnijeg teksta (*Djela*) koji očito sadrži sve što je Isus nastavio činiti i učiti preko postavljenih apostola. Treći je razlog taj što se obje knjige usredotočuju na istu poruku, naime, na Božje spasenje svijeta kroz Krista (*Lk* 2,30-32; *Dj* 28,28).

To su, dakle, mjerila Lukina dvodijelna izvještaja: spasenje (koje obuhvaća oprostjenje i dar Duha), Krist (koji je svojim rođenjem, smrću i uskrsnućem jedini mjerodavan da spasi) i svijet koji je došao spasiti neovisno o rasi, položaju, spolu, dobi ili potrebi pojedinog čovjeka. Božja ljubav u Kristu obuhvaća sve i pruža se da dotakne one koje drugi smatraju nedodirljivima. Lukin Krist je Spasitelj svijeta.

5.4. Evanđelje po Ivanu i Ivanove poslanice: Krist - Riječ postala tijelom

Sva četiri evanđelja počinju drugačije. Matej započinje Isusovim rodoslovljem, slijedeći obiteljsku liniju unatrag do Abrahama, a Luka Isusovim začećem, rođenjem i djetinjstvom. Marko započinje opisujući službu Ivana Krstitelja, dok se Ivan vraća do samog početka vremena: "U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše kod Boga i Riječ bijaše Bog« (1,1). Ta osobna i vječna Riječ također je bila subjekt stvaranja, koji nikad nije napustio svijet koji je stvorio i koji je svjetlo i život svakome ljudskom biću.

Upravo je ta Božja Riječ, savršeni izraz Očeva bića, jednog dana »tijelom postala i nastanila se među nama« (1,14). Za njega Ivan svjedoči. Nije to bio posjet, nego utjelovljenje. Riječ je postala ljudsko biće u Isusu iz Nazareta. Osupnjujući paradoks. Stvoritelj je preuzeo ljudsku krhkost svojih stvorenja. Vječni je ušao u vrijeme. Svemoćni se učinio ranjivim. Presveti se izložio kušnji. I na kraju je besmrtni umro.

S kojom je svrhom Ivan pisao Evanđelje? Kaže nam: »Mnoga je druga čudesa učinio Isus pred

svojim učenicima. Ona nisu opisana u ovoj knjizi. A ova su opisana da trajno vjerujete da je Isus Mesija, Sin Božji, te da vjerujući imate život po njemu» (20,30-31).

Jasno je da je Ivan izabrao i zabilježio određena »znamenja« da bi njegovi čitatelji mogli vjerovati u Isusa i da bi, vjerujući, kroz njega primili život. Stoga će svjedočanstvo voditi do vjere, a vjera u život.

Doista, čini se da Ivan vidi svoje evanđelje u svjetlu svjedočenja o Kristu. Gotovo kao da je riječ o svojevrsnom sudskom prizoru u kojem se Isusu sudi i poziva se niz svjedoka, počevši s Ivanom Krstiteljem koji je »poslan od Boga... da svjedoči za Svjetlo« (1,6-7). Koje je njegovo svjedočanstvo? Ono u sebi sadrži izjavu: »Evo Jaganjca Božjeg koji oduzima grijeh svijeta« (1,29) i izjavu: »... to je onaj koji krsti Duhom Svetim« (1,33). Ali, slijede i druga svjedočanstva, ljudska i božanska. Jer i sam Otac svjedoči za Sina kroz kombinaciju njegovih riječi i djela (5,31-40; 8,12.14). Njegove riječi tumače njegova djela, a njegova djela oživotvoruju njegove riječi. I nakon njegove smrti Duh Istine također će svjedočiti za nj (15,26-27).

Mnogi znanstvenici vjeruju da je Ivan hotimice izdvojio sedam svjedočanstava u obliku sedam glavnih čuda. Ta se čuda definiraju i kao silna djela (*dynameis*) jer su izraz stvaralačke Božje moći i kao *čuda* (*terata*) jer izazivaju divljenje. Ali Ivanova omiljena riječ za njih je *znamenja* (*semeia*) jer je mnogo važnije od materijalnih fenomena bilo njihovo duhovno značenje. Isusova čuda bila su odigrane prispodobe, vidljiva dramatizacija njegovih tvrdnji kroz koje se otkrivala njegova slava (2, 11). Svako znamenje pridonijelo je svjedočanstvima koje je Ivan prikupio, portretu koji je oslikavao.

Prvo čudo: Isus pretvara vodu u vino, u znak svoje tvrdnje da uvodi novi poredak. Šest velikih kamenih ćupova za vodu, koja se rabila za obredno pranje, promatraju se na svadbi u Kani kao simboli starog poretka, judaizma. Ali, Isus je pretvorio vodu u vino kao znak da je s njegovim dolaskom došlo Božje kraljevstvo. Ista temeljna istina iznesena je kada je očistio Hram (2,13 i dalje), kada je govorio Nikodemu o nužnosti novog rođenja (3,1 i dalje) i kada je Samarijanki ponudio žive vode (4,1 i dalje). S Isusom nastupa početak novog rasporeda (ekonomije) spasenja.

Drugo i treće čudo: Isus je izveo dva čuda izlječenja u znak svoje tvrdnje da daje novi život. Najprije je izliječio sina kraljevskog službenika u Kafarnaumu (4,43.54). Bilo je to njegovo drugo znamenje. Zatim je na ribnjaku Bethesdi u Jeruzalemu izliječio čovjeka koji je bio nepokretan trideset i osam godina (5,1 i dalje). Slijedeći ta znamenja, Ivan bilježi Isusove govore u kojima tvrdi da mu je Otac dao vlast da daruje život i izvrši sud. I suđenje i davanje života božanske su povlastice (5,24-27).

Četvrto čudo: Isus čudesno nahrani pet tisuća ljudi s pet ječmenih kruhova i dvije ribe u znak svoje tvrdnje da je kruh života. To čudo jedino je koje su zabilježila sva četvorica evanelisti, ali samo Ivan dodaje govor koji je uslijedio, a u kojem Isus tvrdi: »Ja sam kruh života. Tko dolazi k meni, sigurno neće ogladnjati. Tko vjeruje u me, sigurno neće nikada ožednjati« (6,35). Postoji u ljudskom srcu glad

koju nitko osim Krista ne može utažiti, žeđ koju nitko osim njega ne može ugасiti. Hranjenje mnoštva odigrana je prispodoba koja oslikava tu tvrdnju.

Peto čudo: Isus hoda po vodi u znak svoje tvrdnje da su sile prirode podređene njegovoj kraljevskoj vlasti. Kada je otišao na goru da se moli, a apostoli sjeli u brodić da preplove jezero, zahvatila ih je silovita oluja. Osjetili su se samima i napuštenima. Ali tada, usred tame i vihора, Isus dolazi k njima hodajući po vodi. Bili su užasnuti, no on im reče: »Ja sam. Ne bojte se.« Čak su ga i vjetar i voda poslušali (6,16-21).

Šesto čudo: Isus vraća vid čovjeku slijepom od rođenja, u znak svoje tvrdnje da je svjetlo svijeta. »Ja sam svjetlo svijeta«, rekao je. »Tko mene slijedi, sigurno neće ići po tami, nego će imati svjetlo koje vodi u život« (8,12). Pripovijedajući nam tu priču, Ivan ocrtava kontrast između farizeja i slijepca od rođenja. Farizeji su imali vid, ali su bili duhovno slijepi, dok je slijepac dobio svoj vid i u isto vrijeme povjerovao.

Sedmo čudo: Isus uskrisuje Lazara koji je bio mrtav četiri dana, u znak svoje tvrdnje da je uskrsnuće i život. U toj se priči otkrivaju snažne emocije utjelovljene Riječi. Jer suočen sa smrću, on je ganut »proplakao« u sažaljenju nad uciviljenim Lazarovim sestrama, Marijom i Martom (11,35). U tim je trenucima rekao: »Ja sam uskrsnuće i život. Tko vjeruje u mene, ako i umre, živjet će. Tko god živi i vjeruje u me, sigurno neće nigda umrijeti« (11,25-26).

Pred nama je, dakle, sedam znamenja što ih je Ivan odabrao, od kojih svako oživotvoruje jednu od Isusovih tvrdnji. To je Isus o kojemu svjedoči Ivan i u kojega smo povjerovali. Uveo je novi poredak. Daje život i sudi. Nadzire sile prirode. On je kruh života, svjetlo svijeta, uskrsnuće i život.

Ipak, postoji i druga strana Ivanova svjedočanstva. Sedam znamenja znakovi su moći i vlasti i sva su zabilježena u prvoj polovici Evanđelja. U drugoj polovici Ivan bilježi znakove poniznosti i slabosti. Počinje opisom zbivanja u gornjoj sobi kada Isus skida ogrtač, opasuje se ručnikom i klečeći pere noge dvanaestorici učenika. Prema Ivanu, iako je Isus otkrio svoju slavu u znamenjima moći (2,11), glavni način njegova proslavljenja bit će križ. »Došao je čas«, rekao je, »kada će se proslaviti Sin Čovječji« (12,23).

Ako je Ivanov cilj da u svojem Evanđelju svjedoči za Krista tako da njegovi čitatelji povjeruju u njega i prime život (20,13), cilj je njegovih poslanica, na koje se ovdje možemo prikladno kratko osvrnuti, povesti čitatelja korak dalje. »Ovo pišem vama koji vjerujete u ime Sina Božjega, da znate da imate vječni život« (1 Iv 5,13). Jer jedno je primiti život a drugo je znati da smo ga primili. Dakle, sakupivši sedam znamenja koja svjedoče za Krista, Ivan sada razvija tri testa koji potkopavaju lažnu sigurnost neiskrenih kršćana i potvrđuje istinsko pouzdanje pravih kršćana. On ne ublažava svoje riječi. Identificira tri lažljivca. Prije svega, tko god niječe da je Isus Krist došao u tijelu, lažac je (1 Iv 2,22).

To je *doktrinarni test*. Zatim, tko god tvrdi da uživa zajedništvo s Bogom, a hoda u tami, laže (1 Iv 1,6). To je *moralni test*. I na koncu, tko god kaže da voli Boga, a mrzi svojega brata, lažac je (1 Iv 4,20). To je *društveni test*. Obrnuto, (1) mi poznajemo duha Božjega jer on priznaje Krista (1 Iv 4,2; usp. 2 Iv 9); (2) znamo da ga poznajemo jer slušamo njegove zapovijedi (1 Iv 2,3) i (3) znamo da smo prešli iz smrti u život jer ljubimo svoju kršćansku braću i sestre (1 Iv 3,14). Ivan je čak istaknuo tri glagola koji karakteriziraju Božje ljude: oni **vjeruju** u Krista, **ljube** jedan drugoga i **slušaju** njegove zapovijedi (1 Iv 3,23-24).

KRALJEVSTVO BOŽJE U RIJEČIMA

1. Aktivnost za lakše uključivanje u dinamiku skupine – vrijedi za sve:

a) Svaki sudionik u skupini ukratko predstavi svoje

- ime,
- prezime,
- odakle dolaziš,
- čime se baviš i
- zašto si ovdje?

b) Odgovori na pitanje: Koji ti je bio prvi plaćeni posao u životu?

2. Izaberite jednog animatora i tajnika. Animator vodi rad u skupini, tajnik priprema završno izvješće o radu koji će uslijediti (ne o predstavljanju).

3. Animator čita uvod u tekst:

Od svih prispodoba ova je vjerojatno jedna od onih najzagonetnijih i najiritantnijih. Vrijeđa naš osjećaj za pravdu i poštenje. I potiče nas da razmišljamo jesu li pravda i poštenje zaista najbolje kategorije za razmišljati o Gospodinu Bogu.

4. Potom navijesti **Mt 20,1-16**

5. U šutnji neka svak za sebe još jednom pročita isti ulomak.

6. Animator pozove sudionike da izraze koju riječ ili misao koja ih se dojmila iz teksta, bez komentara ostalih prisutnih:

Evo prilike da izrečemo naglas onu riječ ili misao iz evanđelja koja nas se na neki način posebno dojmila. Iznesene misli i riječi nećemo komentirati, nego samo u šutnji poslušati.

7. Poslije izyjesnog vremena, kad se razborito može pretpostaviti da više nema dobrovoljaca koji bi iznijeli svoje prve dojmove u svezi predloženog teksta, animator potakne na razgovor sudionike ovim ili drugim pitanjima.

- Da si kojim slučajem jedan od onih prvih radnika, kako bi se osjećao u vrijeme naplate?
- Kakve veze ima prethodni redak Mt 19,30 s ovom prispodobom?
- Što misliš je li vlasnik postupio nepravedno ili velikodušno? Obrazloži.
- Kako bi opisao svoj odnos prema trenutnom poslu kojim se baviš?
- Kako bi opisao svoj odnos prema poslu na koji te Bog poziva?
- Što ti ova prispodoba kazuje o Bogu i njegovom kraljevstvu?
- Što misliš o svojim vršnjacima koji su u crkvu krenuli tek početkom 90-ih?
- Jesi li ikad zavidio drugome na Božjem blagoslovu? Kad i zašto?

KRALJEVSTVO BOŽJE U AKCIJI

1. Aktivnost za lakše uključivanje u dinamiku skupine – vrijedi za sve:

a) Svaki sudionik u skupini ukratko predstavi svoje

- ime,
- prezime,
- odakle dolaziš,
- čime se baviš i
- zašto si ovdje?

b) Odgovori: Ukratko pripovjedi neku nezaboravnu akciju koju si izveo sa svojim školskim prijateljima?

2. Izaberite jednog animatora i tajnika. Animator vodi rad u skupini, tajnik priprema završno izvješće o radu koji će uslijediti (ne o predstavljanju).

3. Animator čita uvod u tekst:

U Bibliji se bolest i grijeh drže međusobno povezanima. Iako se za neku određenu bolest ili povredu ne može pripisati ovaj ili onaj grijeh kao uzrok, ipak sva naša ljudska slabost proizlazi iz situacije prouzrokovane grijehom kao općim fenomenom odvajanja od Božje ljubavi. S toga razloga se na pojedinačnu bolest gleda kao na znak opće grešnosti. Isto tako su shvaćani u međusobnoj povezanosti ozdravljenje i oproštenje. Isusova ozdravljanja su znakovi, simboli, vanjska očitovanja pomirenja ljudi s Bogom nadolaskom Njegova kraljevstva.

4. Potom navijesti **Lk 5,17-26**

5. U šutnji neka svak za sebe još jednom pročita isti ulomak.

6. Animator pozove sudionike da izraze koju riječ ili misao koja ih se dojmila iz teksta, bez komentara ostalih prisutnih:

Evo prilike da izrečemo naglas onu riječ ili misao iz evanđelja koja nas se na neki način posebno dojmila. Iznesene misli i riječi nećemo komentirati, nego samo u šutnji poslušati.

7. Poslije izvjesnog vremena, kad se razborito može pretpostaviti da više nema dobrovoljaca koji bi iznijeli svoje prve dojmove u svezi predloženog teksta, animator potakne na razgovor sudionike ovim ili drugim pitanjima.

- Što je lakše: reći otpušteni su ti grijesi, ili reći ustani i hodaj?
- Zašto samo Bog može opraštati grijeh?
- Zašto je nama tako teško od srca oprostiti jedan drugome?
- Kome najviše nalikuješ u ovom ulomku? Zašto?
- Nismo li i sami pomalo paralizirani (u osjećajima, duhovno, u odnosima)? Što bi se trebalo dogoditi da mogemo ozdraviti?

KRALJEVSTVO BOŽJE U TRPLJENJU

1. Aktivnost za lakše uključivanje u dinamiku skupine – vrijedi za sve:

a) Svaki sudionik u skupini ukratko predstavi svoje

- ime,
- prezime,
- odakle dolaziš,
- čime se baviš i
- zašto si ovdje?

b) Odgovori na pitanje: Koja ti je noć bila najdulja u životu?

2. Izaberite jednog animatora i tajnika. Animator vodi rad u skupini, tajnik priprema završno izvješće o radu koji će uslijediti (ne o predstavljanju).

3. Animator čita uvod u tekst:

Isus je znao da je njegov čas došao. Žalost i tjeskoba su preplavili njegove osjećaje. Nedugo nakon što su velikim riječima obećali da će biti uz njega u njegovoj velikoj nevolji, učenici su brzo pozaspali.

4. Potom navijesti **Mt 26,36-46**

5. U šutnji još jednom svak za sebe pročita isti ulomak.

6. Animator pozove sudionike da izraze koju riječ ili misao koja ih se dojmila iz teksta, bez komentara ostalih prisutnih:

Evo prilike da izrečemo naglas onu riječ ili misao iz evanđelja koja nas se na neki način posebno dojmila. Iznesene misli i riječi nećemo komentirati, nego samo u šutnji poslušati.

7. Poslije izvjesnog vremena, kad se razborito može pretpostaviti da više nema dobrovoljaca koji bi iznijeli svoje prve dojmove u svezi predloženog teksta, animator potakne na razgovor sudionike ovim ili drugim pitanjima.

- Koje je sve osjećao mogao proživljavati Isus u Getsemaniju?
- Što je Isus tražio od svojih učenika?
- Što je Isus te noći tražio od Gospodina Boga?
- Što je to Božja volja (r. 39.42)?
- Kakav uzor molitve nam Isus ovdje predlaže?
- Gdje je tvoj Getsemani – mjesto "hrvanja" s Bogom i njegovom voljom?
- Po kojem pitanju je tebi bilo teško prihvatiti Božju volju?
- Što možeš naučiti iz Isusovog primjera?
- Koga bi ti poželio da bdiye s tobom u molitvi u tvojim teškim trenucima?

KRALJEVSTVO BOŽJE U SLAVI

1. Aktivnost za lakše uključivanje u dinamiku skupine – vrijedi za sve:

a) Svaki sudionik u skupini ukratko predstavi svoje

- ime,
- prezime,
- odakle dolaziš,
- čime se baviš i
- zašto si ovdje?

b) Odgovori na pitanje: Kad ti se zadnji put dogodilo da nisi prepoznao nekog poznatog?

2. Izaberite jednog animatora i tajnika. Animator vodi rad u skupini, tajnik priprema završno izvješće o radu koji će uslijediti (ne o predstavljanju).

3. Animator čita uvod u tekst:

Kad je Marija Magdalena prepoznala Isusa u liku vrtlara, on joj je naložio da se ne zadržava s njim jer još nije uzišao k Ocu. Njegovo uskrsnuće nije tek puki povratak u ovozemaljsko življenje. On i nas zove da mu se pridružimo na putu u Očevu slavu.

*4. Potom navijesti **Iv 20,11-18***

5. U šutnji još jednom svak za sebe pročita isti ulomak.

6. Animator pozove sudionike da izraze koju riječ ili misao koja ih se dojmila iz teksta, bez komentara ostalih prisutnih:

Evo prilike da izrečemo naglas onu riječ ili misao iz evanđelja koja nas se na neki način posebno dojmila. Iznesene misli i riječi nećemo komentirati, nego samo u šutnji poslušati.

7. Poslije izvjesnog vremena, kad se razborito može pretpostaviti da više nema dobrovoljaca koji bi iznijeli svoje prve dojmove u svezi predloženog teksta, animator potakne na razgovor sudionike ovim ili drugim pitanjima.

- U zoru uskrsnuća, naišavši na prazan Isusov grob, bi s učenicima pošao kući, ili bi s Marijom ostao na grobu? Zašto?
- Što ti se čini je li Marija histerično plakala, ili u tišini tugovala? Što je konačno prekinulo njeno žalovanje (r. 16)?
- U kojoj životnoj situaciji si najjasnije čuo da te Isus zove po imenu? Opiši dojam.
- Kako uskrsli Isus naziva svoje učenike (r. 17)? Što je odsada novo u njihovom odnosu (usp. 15,15)?
- Što to tebi znači da se Isus naziva tvojim bratom?

KRALJEVSTVO BOŽJE MEĐU NAMA

1. Aktivnost za lakše uključivanje u dinamiku skupine – vrijedi za sve:

a) Svaki sudionik u skupini ukratko predstavi svoje

- ime,
- prezime,
- odakle dolaziš,
- čime se baviš i
- zašto si ovdje?

b) Odgovori na pitanje: Da možeš sam odrediti svoju visinu, dokle bi volio da si narastao?

2. Izaberite jednog animatora i tajnika. Animator vodi rad u skupini, tajnik priprema završno izvješće o radu koji će uslijediti (ne o predstavljanju).

3. Animator čita uvod u tekst:

Isus poziva Zakeja u njegovu vlastitu kuću. Zakej je bio željan vidjeti Isusa i malen da se morao popeti na drvo, te je time postao simbolom svih "malenih" koji su najotvoreniji primiti Isusa u svoj dom.

4. Potom navijesti **Lk 19,1-10**

5. U šutnji još jednom svak za sebe pročitaj isti ulomak.

6. Animator pozove sudionike da izraze koju riječ ili misao koja ih se dojmila iz teksta, bez komentara ostalih prisutnih:

Evo prilike da izrečemo naglas onu riječ ili misao iz evanđelja koja nas se na neki način posebno dojmila. Iznesene misli i riječi nećemo komentirati, nego samo u šutnji poslušati.

7. Poslije izvjesnog vremena, kad se razborito može pretpostaviti da više nema dobrovoljaca koji bi iznijeli svoje prve dojmove u svezi predloženog teksta, animator potakne na razgovor sudionike ovim ili drugim pitanjima.

- Zašto Isus blaguje sa Zakejom? Zašto to smeta nekima?
- Mislite li da su Isusove riječi u rr. 9-10 spriječile mrmljanje? Zašto?
- Što je motiviralo Zakeja da obešteti one koje je ikad prevario?
- Jesu li Isusu bili draži siromašni ili bogati? Obrazloži.
- Gdje je tebe Isus prvi put pronašao u životu?
- Kako te je Isus pridobio da mu se pridružiš?
- Zakej se popeo na drvo da bi vidio Isusa. Što misliš ima li to kakve veze s križom u našim životima? Kad nam je Isus najbliži?

